

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI

KATEDRA SLAVISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Specifika užití vybraných zkratek v ruském a českém textu
Peculiarities of using selected abbreviations in Russian and Czech texts

VYPRACOVALA: Bc. Stela Cebotari

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Jindřiška Kapitánová, Ph.D.

2020

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucí práce paní Mgr. Jindřišce Kapitánové, Ph.D. za podnětnou spolupráci, ochotu, a především za cenné rady a odbornou pomoc při vypracování této diplomové práce. Na tomto místě také chci poděkovat své rodině a blízkým přátelům za veškerou podporu a trpělivost při studiu.

---

podpis

Obsah

ÚVOD.....	6
1 SLOVOTVORBA V ČEŠTINĚ A RUŠTINĚ	7
1.1 Slovtvorné postupy	9
2 ABREVIACE A ABREVIATURA.....	11
2.1 Klasifikace abreviatur	13
2.1.1 Klasifikace abreviatur v ruštině podle způsobu tvoření	16
2.1.2 Klasifikace abreviatur v češtině podle způsobu tvoření	16
2.2 Pozice zkratk v ruštině a češtině	18
2.3 Funkce abreviatur	22
2.4 Proces překladu abreviatur.....	24
2.5 Iniciálové zkratky.....	26
3 FUNGOVÁNÍ ZKRATEK V SOUVISLÉM TEXTU	29
3.1 Anaforické užití textu:	30
3.2 Kataforické užití v textu	31
3.3 Lexikalizované zkratky.....	31
4 HODNOCENÍ PRAKTICKÉHO MATERIÁLU	34
5 ANALÝZA PROPRIÁLNÍCH INICIÁLOVÝCH ZKRATEK V TEXTU.....	36
5.1 Zkratky vlastních názvů státních celků – США, USA, РФ, RF	36
5.1.1 Iniciálové zkratky США, USA.....	36
5.1.2 Iniciálové zkratky РФ, RF	38
5.2 Zkratky vlastních názvů politických organizací – EC, EU, ЕЭП, ЕНП.....	39
5.2.1 Iniciálové zkratky EC, EU	39
5.2.2 Iniciálové zkratky ЕЭП, ЕНП	41
5.3 Zkratky vlastních názvů podnikatelských subjektů – ЧЕЗ, ЧЕЗ, ТВЭЛ, TVEL	42
5.3.1 Iniciálové zkratky ЧЕЗ, ЧЕЗ.....	42
5.3.2 Iniciálové zkratky ТВЭЛ, TVEL.....	44

6	ANALÝZA APELATIVNÍCH INICIÁLOVÝCH ZKRATEK V TEXTU.....	45
6.1	Zkratky označující obecné pojmy z ekonomické oblasti – НДС, ДPH, ВВП, HDP	45
6.1.1	Iniciálové zkratky НДС, ДPH	45
6.1.2	Iniciálové zkratky ВВП, HDP	46
6.2	Zkratky označující obecné pojmy z medicíny – ВИЧ/СПИД, HIV/AIDS	47
6.2.1	Iniciálové zkratky ВИЧ/СПИД, HIV/AIDS	47
6.3	Zkratky označující obecné pojmy z běžného života – ЧП, ЧС.....	49
6.3.1	Iniciálové zkratky ЧП, ЧС.....	49
7	HODNOCENÍ A INTERPRETACE ANALYZOVANÉHO MATERIÁLU	51
7.1.1	Tab. č. 1: Grafické znázornění fungování zkratk v ruském a českém textu	55
7.1.2	Tab. č. 2: Grafické znázornění frekvence výskytu zkratk ruském a českém textu	56
	ZÁVĚR	58
	RESUMÉ	60
	SEZNAM ZDROJŮ	67
	SEZNAM EXCERPOVANÝCH TEXTŮ	71
	PŘÍLOHA.....	78

Úvod

Účelem a cílem této diplomové práce je poskytnout základní vhled do specifiky fungování iniciálových zkratk v ruském a českém textu. Pro pochopení samotného charakteru iniciálových zkratk začneme od obecnějšího popisu v rámci celé slovo tvorby a následně popíšeme samotnou charakteristiku abreviatur a také jejich pozici v ruském a českém jazyce. Iniciálové zkratky bývají problematické při překladu a jejich původ je mnohdy cizojazyčný, proto okrajově nastíníme základní principy translatických postupů, které při praktické analýze budeme na zkratky aplikovat. V poslední části druhé kapitoly popíšeme základní charakteristiku iniciálových zkratk a tím navážeme na následující část, která je věnována popisu fungování iniciálových zkratk v souvislém textu. V této kapitole jsou obsaženy hlavní parametry metodiky excerpaného materiálu.

Praktická část je rozdělená na dvě hlavní oblasti studia. V první části analyzujeme propriální iniciálové zkratky a ve druhé části se věnujeme apelativním iniciálovým zkratkám, a to na základě excerptce materiálu z administrativních a publicistických textů zvláště v ruském a českém jazyce. Volbou těchto dvou stylů předpokládáme výrazný kontrast mezi funkcí informativní a expresivní.

Odvoláváme se především na materiály mezinárodních dohod, smluv, směrnic aj., a také na internetová portálová periodika politického a kulturního zaměření.

Znázorníme také vývoj označení v průběhu ruského a českého textu a zhodnotíme jednoznačnost či polysémnost v rámci charakteristiky zkratk.

Stěžejním záměrem je hodnocení a posuzování vybraných zkratk z pohledu odkazování v textu a v souvislosti s touto analýzou se také zaměříme na klasifikaci zkratk v textu z pohledu koreferenčních vztahů. V rámci analýzy se také pokusíme zaznamenat případné rozdílné sklony k tvoření obecných podstatných jmen mezi těmito dvěma jazyky.

V závěru praktické části vyhodnotíme výsledky výzkumu. Zároveň dodáváme, že cílem diplomové práce není samotná analýza překladu zkratk, ale obecné zhodnocení užití a fungování iniciálových zkratk v českém a ruském komunikátu. Závěrečná přílohová část je doplněna slovníkem, který je rozdělený na iniciálové zkratky propriální a apelativní.

1 Slovtvorba v češtině a ruštině

Otázky týkající se podstaty slov, jejich propojení s myšlením a tvorby nových slov přicházejí už z dob antiky, kdy se lidé poprvé snažili pochopit sami sebe. Pravdou je, že i my v současnosti se nacházíme ve stadiu, kdy stále hledáme odpověď na otázku „Jak se slova doopravdy tvoří a jaká je ta jediná správná definice?“

Samotná slovtvorba se jako jazykovědná samostatná disciplína vyčlenila v polovině 20. století, což nám umožňuje tuto vědní disciplínu považovat za poměrně mladou vědu. (АБРОЧИМОВА 2015: 6) Vzájemný oboustranný vliv vývoje společnosti a dynamiky jazyka se v dosavadních dějinách lidstva projevil mnohokrát. Ve všech postsocialistických zemích jazyky v souvislosti s transformačními politicko-ekonomickými a společenskými procesy probíhajícími v nich od konce 80. let 20. století změnilы významně svoji podobu. Slovní zásoba se začala obohacovat především o nominace ve sféře nových ekonomicko-tržních reálií a vztahů – marketingu, managementu, financích a bankovníctví, ale také o pojmenování nových druhů zboží dováženého ze Západu, stejně jako pro nové skutečnosti v oblasti kultury, sportu a cestovního ruchu. Nové byly pro společnost pojmy z do té doby málo zavedené oblasti počítačové techniky a informatiky, ze středního a malého podnikání, nové komunikační sféry obchodní reklamy apod. Národní jazyky nestačily pojmenovávat rychlým tempem měnící se realitu vlastními slovtvornými jazykovými prostředky, a tak se vyrovnávaly s novou situací způsobem nejrychlejším a nejschůdnějším – cestou přejímání ze západních jazyků (především z angličtiny americké a britské), uplatňováním internacionalizmů, oživováním slov v jazyce už kdysi fungujících. (MROVĚCOVÁ 2009: 12) Obohacování slovní zásoby současné ruštiny probíhá jak tradičními, tak i méně tradičními způsoby: 1. slovtvorbou (derivace, kompozice, abreviace); 2. přejímáním slov a slovních spojení z cizích jazyků; 3. vznikem sémantických neologizmů (rozvojem polysémie). (MROVĚCOVÁ 2009: 20) V oblasti vlastní slovtvorby došlo k intenzifikaci především různých typů kompresivní slovtvorby (kompozice, abreviace) jako prostředků k dosažení co největší ekonomie slova. (MROVĚCOVÁ 2009: 12)

V Encyklopedickém slovníku češtiny (RUSÍNOVÁ 2002: 501) se objevují tyto dvě definice: „Slovtvorba se zabývá formou a významem jednoslovných pojmenování vzniklých na základě pojmenování už existujících, popř. procesem jejich vzniku.“ Anebo Zdenka Rusínová uvádí, že slovtvorba je: „Gramatická disciplína, která se zabývá jednak

procesem tvoření slov na základě slov již existujících z hlediska způsobů a postupů (hledisko genetické), jednak formou, významem a fungováním výsledků těchto procesů (hledisko funkční).“ (RUSÍNOVÁ 2002: 501)

Slovotvorba je tedy nauka o tvoření slov, která popisuje způsoby tvoření slov, slovotvorné vztahy k jiným slovům a slovotvornou stavbu slova. Je to také jeden ze způsobů obohacování slovní zásoby. (RUSÍNOVÁ 2002: 501) Ruský lingvista I. G. Miloslavský popisuje slovotvorbu: „...как раздел грамматики, изучающий слова, между которыми существует двойная связь – общность предметного содержания и фонетического оформления. При этом, словообразованию недостаточно наличия какой-либо одной связи между словами.“ (МИЛОСЛАВСКИЙ 1999: 105)

Filoložka L. S. Abrosimovová tvrdí, že dodnes nebyla vytvořena unifikovaná teorie slovotvorby a ani jednotný názor na to, které informace můžeme považovat za relevantní pro samotnou slovotvorbu. To znamená, že daná oblast jazykové vědní disciplíny potřebuje uspořádat a sjednotit. (АБРОСИМОВА 2015: 6)

Nejednotnost v terminologii slovotvorby je také způsobena dvojím přístupem ke zkoumání této disciplíny. Jak uvádí ruský lingvista F. P. Filin ve své knize Русский язык, Энциклопедия (ФИЛИН 1979: 303–305), slovotvorná struktura konkrétních odvozených slov, stejně jako systém slovotvorných prostředků, které jsou obecně jazyku vlastní, se historicky mění. V souvislosti s tímto je potřeba odlišovat diachronní a synchronní slovotvorbu. Diachronní slovotvorba zkoumá způsob vzniku odvozených slov v různém časovém období rozvoje jazyka a jeho původní (etymologickou) slovotvornou strukturu a také historické změny slovotvorné struktury slov. Synchronní slovotvorba zkoumá systém slovotvorných prostředků, které jsou vlastní jazyku v daném období jeho existence, např. současný jazyk a strukturu slov, která určuje jejich synchronní spojitost s druhými slovy, které mají stejný kořen. Ve 40. a 50. letech 20. století se používal diachronní přístup ke slovotvorbě, kdežto o dvacet let později, tedy v 70. a 80 letech 20. století, lingvisté začali více zohledňovat synchronní hledisko. Proto dodnes neexistuje jednotná terminologie slovotvorby. (ФИЛИППОВА 2009: 86) Podle L. Mrověcové vidíme, že proces zkoumání slovotvorby na základě synchronního hlediska začal už od 60. let 20. století. (MROVĚCOVÁ 2009: 34) V naší práci budeme studovat tvoření a užití zkratk z pohledu synchronní slovotvorby.

1.1 Slovotvorné postupy

V následující části se podíváme na samotné slovotvorné postupy.

Ruská lingvistka Je. A. Zemskája (ЗЕМСКАЯ 2005: 176) rozděluje slovotvorné postupy na čtyři obecné skupiny:

Lexikálně-sémantický (Лексико-семантический) – vytvoření nového slova na základě významového posunu u již existujícího slova, např. кулак a кулак (богатый крестьянин);

Lexikálně-syntaktický (Лексико-синтаксический) – vytvoření nového slova ze slovních spojení v důsledku spojení dvou nebo více slov, např. сумасшедший.

Morfologicko-syntaktický (Морфолого-синтаксический) – vznik nového slova přechodem slova nebo oddělené slovní tvary do jiného slovního druhu, např. *батюшки!* – citoslovce (od množného čísla podstatného jména), *благодаря* – předložka (od přechodníku slovesa *благодарить*);

Morfologický postup (Морфологический) – vytvoření derivovaného slova připojením slovotvorných (derivačních) afixů ke slovnímu základu, např. барабан – барабан–*щик*, конфета – конфет-*н-ый*, ехать – *при-ехать*. (ЗЕМСКАЯ 2005: 176)

Za tvůrce české slovotvorné teorie je pokládán lingvista Miloš Dokulil. Podle jeho teorie v češtině rozlišujeme dva základní slovotvorné postupy, a to jsou odvozování slov (derivace), což je v pojetí Je. A. Zemské morfologický slovotvorný postup, a skládání slov (kompozice), což je podle Je. A. Zemské lexikálně-syntaktický postup.

V odvozování i skládání se zjišťuje inventář slovotvorných prostředků jazyka a jejich kompatibilita s různými základy i kompatibilita vzájemná. (DOKULIL 1962)

V publikaci Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy (HAVRÁNEK 1961: 12) jsou uvedeny tyto způsoby tvoření slov, které se v prvních dvou bodech slučují s teorií slovotvorby M. Dokulila, ale jsou rozšířeny o dalších šest způsobů, mezi které patří i zkracování:

1. odvozování (derivace), tj. morfologický postup podle Je. A. Zemské,
2. skládání (kompozice), tj. lexikálně-syntaktický postup podle Je. A. Zemské,
3. zkracování (abreviace),
4. ustalování slovních spojení, tj. lexikálně-syntaktický postup podle Je. A. Zemské,

5. užití slova v nových souvislostech, tj. lexikálně-sémantický postup podle Je. A. Zemské,
6. přejímání,
7. napodobování cizích slov (zejména překladem, kalkováním),
8. mluvnické přehodnocování, tj. morfologicko-syntaktický postup podle Je. A. Zemské. (HAVRÁNEK 1961: 12)

B. Havránek navíc dodává, že „odvozování a skládání jsou základní postupy slovotvorné, k nimž řadíme i zkracování.“ (HAVRÁNEK 1961: 12)

Abreviaci je tedy možné považovat za nástroj slovotvorby, ať už ji řadíme k základním slovotvorným postupům, nebo ji považujeme pouze za vedlejší, okrajový či zvláštní nástroj. Je ale nutné určit, které typy abreviatur opravdu slouží k vytváření nových slov a které slouží pouze k úpravě pojmenování. „Při úpravě pojmenování jde o obměny formy pojmenování, zatímco význam pojmenování zůstává zachován“. (HRBÁČEK 1972: 125) V následující kapitole se věnujeme právě již zmíněným abreviacím a abreviaturám.

2 Abreviace a abreviatura

Tato část práce je věnována stručnému popsání historického vývoje abreviatur a uvedení koncepcí tohoto pojmu podle několika autorů a porovnání ruského a českého prostředí.

Nová epocha, kterou někteří ruští lingvisté, např. V. G. Kostomarov, Je. A. Zemskaja, nazývají „эпохой активной аббревиации“, začala teprve od dvacátých let 20. století. (MROVĚCOVÁ 2009: 106) V devadesátých letech se po rozpadu SSSR v důsledku společensko-politických procesů začínají podobně jako v ruštině tak i v češtině objevovat zkratky, které označují cizí realie. Jsou to zkratky, které souvisí s demokratizací obchodu a vznikem nových podniků. Jsou to například zkratky: „Eurotel, Centrotex, Ekotrans Moravia, Telecom, v ruštině Сбербанк, Межгосбанк, ЮКОС, Люфтганза aj.“ (MROVĚCOVÁ 2009: 46) Do té doby podnikové zkratky v porovnání s počtem politických, společenských, kulturních, právnických zkratek netvořily nijak výraznou skupinu.

Vznik a vznikání nových slov je spjato s příchodem čím dál více hojně užívaných zkratek, se kterými se dnes setkáváme na každém kroku, a to jak v písemných, tak i ústních projevech. Zkratky znějí z televizních obrazovek, aktivně se objevují v publicistice s nejrůznější tematikou, odborných textech, reklamách, umělecké literatuře, v obchodech, v oborech informačních technologií, vědy apod. (HRBÁČEK 1979: 19)

Zkratky se rychle šíří i do útvarů nespisovných. Vyskytují se v hovorovém jazyce, studentském slangu, při online komunikaci i v SMS zprávách, kde mnohdy nesou spontánní a expresivní charakter, např. *KOT* – кто он такой? *KMK* – как мне кажется; *ДР* – день рождения aj. (KŠANDOVÁ 2013: 114) Zkratky jsou dnes tedy aktivně včleněny jak do ruského, tak i do českého slovotvorného procesu a systému. Podle ruského lingvisty V. G. Admoniho je: „Аббревиатурный способ словообразования – самый искусственный среди всех способов, известных языку.“ (АДМОНИИ 1978: 136)

Samotný odborný výraz abreviatura pochází z latinského slova „abbrevio“, což znamená „zkracovat“ (ФИЛИН 1979: 11), a je definován mnoha způsoby, proto tento pojem nemůžeme pojímat jednotně.

Slovník cizích slov nám abreviaturu jednoduchým způsobem popisuje takto: „Zkratka je tvoření slov zkracováním.“ (LINHART 2002: 15) Abreviatury jsou výsledkem abreviace.

V Encyklopedickém slovníku češtiny je zkratka popisována následujícím způsobem: „Původně v psaných textech individuální zkrácení slova s cílem zrychlení písemného záznamu.“ (JELÍNEK 2002: 565–566)

Ruský lingvista V. I. Filin v knize Русский язык, Энциклопедия popisuje termín abreviace jako podstatné jméno, které vzniká ze zkrácených slov původního slovního spojení. Poslední část zkratky může být tvořena celým, nezkráceným slovem. (ФИЛИН 1979: 11) V. V. Borisov vymezuje pojem zkratky takto: „Zkratka je jednotka mluveného nebo psaného jazyka utvořená z jednotlivých (ne všech) prvků zvukové nebo grafické podoby nějaké plné formy (slova nebo slovního spojení), s níž je daná zkratka v jistém lexikálně sémantickém vztahu.“ (БОРИСОВ 1972, cit. dle HRBÁČEK 1979: 18–19) Podle slov N. S. Valginové: „Аббревиация является самым продуктивным видом лексической компрессии многокомпонентного названия.“ (ВАЛГИНА 2003: 110) Je. A. Zemská (ЗЕМСКАЯ 2007: 120) tvrdí, že: „при аббревиации производное слово создаётся на базе сочетания нескольких слов, которые входят в него не целиком, а частями, в сокращении.“ (ЗЕМСКАЯ 2007: 120)

Je. A. Zemská považuje abreviaci za způsob kompresivní slovotvorby. Tendence k ekonomii je podle ní zřejmá na všech úrovních jazyka, avšak nejvýraznější je právě ve slovotvorbě. (ЗЕМСКАЯ 2005: 15)

Hrbáček řadí abreviaci na stejnou úroveň s derivací a kompozicí. Taktéž většina ruských, resp. sovětských prací považuje abreviaci za způsob slovotvorby stejně jako Je. A. Zemská a dává ji do souvislosti zejména s kompozicí. (HRBÁČEK 1979: 90)

V knize Jazykové zkratky v češtině cituje český bohemista Josef Hrbáček (HRBÁČEK 1979: 17) německého lingvistu W. Hofrichtera, který termín zkratka vymezil následujícím způsobem: „Zkratky se mohou tvořit pouze z plných forem, jimiž jsou jednotlivá slova nebo slovní spojení různého druhu nebo struktury. Zkratkami jsou tedy plné formy pouze neúplně vyjádřeny, takže zkratka a plná forma nejsou formálně identické, ale mají stejný pojmový význam.“ (HRBÁČEK 1979: 17) Je. A. Zemská zastává stejné stanovisko, tedy že: „Сокращения всегда зависят от полного исходного наименования. Таким образом, полное наименование и сокращение существуют в виде двух разных явлений, причем первое из них является независимым от второго, а второе зависит от первого. Без полного наименования существование

аббревиатуры невозможно.“ (ЗЕМСКАЯ 2007: 150) Abychom tedy mohli nějaký útvar označit za zkratku, musí především existovat jeho nezkrácená podoba.

2.1 Klasifikace abreviatur

Základním dělením abreviatur je podle Je. A. Zemské (ЗЕМСКАЯ 2007: 53) rozdělení na grafické a fonické. U fonických zkratk se hlavně klade důraz více na výslovnost než na jejich původní podobu, např. ЭРДЭ – *радиограмма* aj. Fonické zkratky lze vyslovovat jako obyčejná slova. Těmito akronymy jsou např. СЭТ – *система эффективного труда*, БАТ – *большой автономный траулер*. (ЗЕМСКАЯ 2007: 53)

Zkratkám se v češtině nejvíce věnuje J. Hrbáček (HRBÁČEK 1979: 19), který zdůrazňuje formální různorodost zkratk a vliv určitého stereotypu, srov.: „K tvoření zkratky je možno použít jednotlivých hlásek (písmen), skupin hlásek (zlomky morfémů) i úplných komponentů v různých kombinacích. Zákonitosti tvoření zkratk jsou pevně dány systémem konkrétního společenského jevu.“ Uvedeme si tedy pět způsobů tvoření zkratk podle J. Hrbáčka (HRBÁČEK 1979: 19), a to:

1) iniciálové zkratky

1a) zkratky vzniklé spojením počátečních hlásek slov, např. вуз – *высшее учебное заведение*, загс – *запись актов гражданского состояния*, МХАТ – *Московский художественный академический театр* aj.

1b) zkratky vzniklé spojením názvů počátečních písmen slov, např. СССР – *Союз Советских Социалистических Республик*, ВДНХ – *выставка достижений народного хозяйства* aj.

2) zkratky tvořené z počátečních slabik slov („slabičné zkratky“), např. местком – *местный комитет*, продмаг – *продовольственный магазин*, универмаг – *универсальный магазин*, физмат – *физикоматематический факультет*, собес – *социальное обеспечение*, главк – *главный комитет*, ГОСТ – *Государственный стандарт* aj.

3) zkratky smíšeného typu, které obsahují jak počáteční písmena/ slabiky, tak i celá slova původního slovního spojení, např. *занчасти* – запасные части, *гострудсберкасса* – государственная трудовая сберегательная касса, *роддом* – родильный дом aj.

4) zkratky tvořené z počáteční části prvního slova s celým druhým slovem v nepřímém pádu, např. *поммастера* – помощник мастера, *завкафедрой* – заведующий кафедрой, *управделами* – управление делами aj.

5) zkratky tvořené spojením počáteční části prvního slova s počáteční a koncovou částí druhého slova (nebo pouze s koncovou částí), např. *мопед* – мотоцикл-велосипед, *торгпредство* – торговое представительство, *Евровидение* – Европейское телевидение aj. (HRBÁČEK 1979: 19)

Z jiného pohledu rozděluje Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy (HAVRÁNEK 1961: 351–352) zkratky takto:

a) zkratky a zkratková slova typu iniciálového

– Vznikají spojením začátečních písmen slov několikaslovného pojmenování, např. *СССР, ТАСС, МГУ*.

b) zkratková slova smíšeného typu

– Tomuto typu zkracování se také říká apokopa. (KŠANDOVÁ 2013: 115–116) Vznikají spojením začátečních slabik, např. *филфак, универмаг, собес, главк, облзагс, Госиздат, управдом (управляющий домом), импорт (импортные лекарства), мерс (Mercedes)*. V českém jazyce jsou srovnatelná slova např. *Tesla (technika slaboproudá), kovomat (kovový materiál)*. Produktivita „apokopního“ zkracování je v ruštině viditelná, protože i prostředí pro jeho vznik je příznivé. Většina slov utvořených tímto způsobem se nejčastěji vyskytuje v hovorovém jazyce nebo profesionální mluvě, odkud pronikají do spisovného jazyka. (KŠANDOVÁ 2013: 115–116) Někteří lingvisté hovoří o tom, že: „усечение слов и основ следует рассматривать как подсистему обычного

словообразования, потому что оно, как и всё словообразование, базируется, как правило, на принципе синтагматической экономии“ (ЧУНЫЦЗЕ 2003: 283)

с) částečná zkratková slova

– Tato slova jsou složena ze zkráceného přídavného jména a plného určovaného jména podstatného. Stojí na principu slabičné zkratky přívlastku a nezkráceného podstatného jména určovaného, např. *политучёба* (*политическая учёба*), *зарплата* (*заработная плата*). V češtině jsou to slova, která náleží vojenským odborným termínům, např. *dělopluk* (*dělostřelecký pluk*), *kulrota* (*kulometná rota*). (HAVRÁNEK 1961: 351–352)

Je. A. Zemská (ЗЕМСКАЯ 2007: 55) tvrdí že: „При аббревиации производное слово создаётся на базе сочетания нескольких слов, которые входят в него не целиком, а частями, в сокращении.“

Tímto způsobem se tvoří pouze substantiva. Nejvíce rozšířené si znázorníme v dělení podle Je. A. Zemské (ЗЕМСКАЯ 2007: 55):

a) Odvozené slovo se skládá z počátečních částí několika slov, např. *коммунистический союз молодежи – комсомол, коллективное хозяйство – колхоз, политический представитель – полпред* aj.

b) Odvozené slovo se skládá z počátečního slova a celého druhého slova, např. *сберегательная книжка – сберкнижка, заместитель директора – замдиректора, заведующий складом – завскладом, хозяйственный расчет – хозрасчет* aj.

c) Odvozené slovo se skládá z názvů počátečních písmen každého slova, např. *Союз Советских Социалистических Республик – СССР (эсэсэр), Московский государственный университет – МГУ (эмгеу), Российский Государственный Научный Фонд – РГНФ (эргэнээф)* aj.

d) Odvozené slovo se skládá z prvních fonémů každého slova, např. *высшее учебное заведение – вуз, районный отдел народного образования – роно, Организация Объединенных Наций – ООН* aj.

e) **Odvozené slovo se skládá z prvních fonémů prvních slov a počáteční části posledního slova**, např. *Институт мировой литературы – ИМЛИ* aj.

f) V současnosti také vzniká ještě jedna forma abreviatur. **Odvozené slovo je složené z prvních písmen prvního slova a z konce posledního slova původního slovního spojení**, např. *ра[дио стан] ция –, мо[торизованный о]тель – мотель, мо[то велоси]пед – мопед, био[логия + электро]ника – бионика, пара-[шют + аква]-ланг – параланг* aj. Tento druh slovotvorby se v ruském jazyce užívá hlavně kvůli vlivu angličtiny, kdy je potřeba pojmenovat nové jevy, např. při pojmenování moderních technologií. (ЗЕМСКАЯ 2007: 55)

2.1.1 Klasifikace abreviatur v ruštině podle způsobu tvoření

V ruské kolektivní monografii Je. G. Kovalenko a kol. autorů sestavili v 90. letech „Новый словарь сокращений русского языка“, v němž klasifikovali zkratky s přihlédnutím k nové realitě a novým tendencím a rozdělili je následně:

1. **grafické** – *т-во., к-во, издел., карт.*
2. **iniciálové** – *СКВ, ЦБ, 48 ЭКО, РАИИ*
3. **zkratková a zkrácená slova** – *Госкомимущество, промконттора, торгпром, Минюст – Министерство юстиции*
4. **kombinované struktury** – *ФНИВиЯД, райНТО, Мбайт, ЛенВНИИППТ,*
5. **přejaté zkratky** – *ЮНИТАР, ИКАО, ФИС, ЭКЮ* (КОВАЛЕНКО 1995: 78)

2.1.2 Klasifikace abreviatur v češtině podle způsobu tvoření

Zkratky můžeme třídit do různých skupin podle mnoha měřítek. Některá třídění jsou založena pouze na jednom hledisku, jiná jsou komplexní a založená současně na více kritériích klasifikace. Nyní uvedeme klasifikace zkratk v češtině podle způsobu tvoření.

P. Hauser (HAUSER 1996: 39) dělí zkratky na **iniciálové** a **skupinové**.

a) **Iniciálové zkratky** vznikají z prvních písmen víceslovného pojmenování a píší se s velkými písmeny, např. *UP* = Univerzita Palackého, *FÚ* = finanční úřad,

ODS = Občanská demokratická strana, *FF UK* = Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, *ÚSP* = Ústav sociální péče aj.

b) Skupinové zkratky vznikají z vybraných částí jednotlivých pojmenování, např. *Čedok* = Česká dopravní kancelář, *Spofoa* = Spojené farmaceutické závody, *sci-fi* = science fiction, *sitkom* = situační komedie, *telenovela* = televizní novela, *Semafor* = Sedm malých forem aj. (HAUSER 1996: 39)

Encyklopedický slovník češtiny (RUSÍNOVÁ 2002: 565) hovoří:

- a) o **zkratkách iniciálových** (akronymech např. USA),
- b) **zkratkách slabičných nebo kombinovaných**, vzniklých z počátečních slabik nebo i hlásek, např. *Janáčkova akademie múzických umění – JAMU*, *Filozofická fakulta Masarykovy univerzity* → *FF MU*, *Československá dopravní kancelář* → *Čedok*.

V praktické části této diplomové práce budeme pracovat s klasifikací zkratk J. Hrbáčka (HRBÁČEK 1979: 54):

1. zkratky čistě grafické

1a) iniciálové grafické zkratky (jednoduché x složené), např. *str.*, *sb.*, *Ant.* = *Antonín*, *Jar.* = *Jaromír*, *Jaroslav*, *Ústí n/L* apod.

1b) kontrakční (rámcové grafické zkratky), např. *pí*, *fa*, *prof.*, *doc.*, *dr.*, *bři* = *bratři*, *Mme* = *Madame*, *fce* = *funkce* apod.

1c) skeletové, např. *kpt.*, *Mgr.* = *magistr*, *Dr.* = *doktor*, *Ph.D.* = *doktor filozofie*, *rtg.* = *rentgen*, *mld.* = *miliarda*, *stč.* = *staročeský*, *tzv.* = *takzvaný* apod.

2. zkratky graficko-fonické

2a) iniciálové zkratky, např. *ČSR* = *Československo*, *KU/UK* = *Karlova univerzita*, *Univerzita Karlova*, *MNO* = *Ministerstvo národní obrany*, *RVHP* = *Rada vzájemné hospodářské pomoci*, *EHK* = *Evropská hospodářská komise*, *SZO* = *Světová zdravotnická organizace*, *PVC* = *polyvinylchlorid*, *ÚDU AV ČR* = *Ústav dějin umění Akademie věd České republiky*, *IČ* = *identifikační číslo* apod. Tyto zkratky se čtou zvlášť.

2b) iniciálová zkratková slova, např. *BROLN* = *Brněnský rozhlasový orchestr lidových nástrojů*, *UNESCO*, *NATO*, *FIFA* apod. Čtou se jako jedno slovo.

3. zkratky fonické (lexikální)

3a) zkratková slova, např. *Čedok*, *Krnap* = *Krkonošský národní park*, *Setuza* = *Severočeské tukové závody*, *Řempo* = *Řemeslnické potřeby*, *umprum* = *uměleckoprůmyslová škola*, *alobal* = *aluminiový obal*, *gramodeska* = *gramofonová deska* apod. (AUTORSKÝ KOLEKTIV PRACOVNÍKŮ LINGEA 2008: 120)

3b) zkrácená slova, např. *limonáda* → *limo*, *Květa*, *Katka*, *Jarek*, *nealko*, *kilo*, *foto* apod. (HRBÁČEK 1979: 54)

2.2 Pozice zkratek v ruštině a češtině

Pro ruštinu se zkratky staly mnohem významnější než pro češtinu. Zkratky se v ruštině hojně rozšířily i jako pojmenování apelatív a také má mnohem více zkratkových pojmenování. Čeština se spíše přiklání ke zkracování víceslovných proprií, což ukazuje, že do českého lexikálního systému zkratky nevnikly tak hluboko jako do systému ruského a nezačlenily se tak pevně. (KŠANDOVÁ 2013: 114) Specifickými zkratkovými ruskými slovy jsou například: *демоверсия*, *еврокарта*, *ретро-комедия*, *эко-продукты*; *топ-десятка*, *пресс-служба*, *кофеварка-экспресс*, *унитаз-компакт*, *рок-тусовка*, *шопинг-туризм*; *госзаказ*, *демруководство*, *иноформа*, *спецзадание* (MYSHARED.RU: <http://www.myshared.ru/slide/709414/>). Hlavní důvody vysoké frekvence užívání těchto lexikalizovaných zkratek jsou spatřovány v průzračnosti jejich sémantiky, konjunktúře lexikálního přejímání, módním nadužívání současných cizojazyčných slov a v tendenci k řečové ekonomii. Tento jev se dnes nachází ve stavu laviny, kdy ke tvorbě nových pojmenování přispívají náležitě i vhodné mimojazykové faktory. Současná epocha, která si žádá nové formy sociální komunikace, vede k tvoření pojmenování o více komponentech (zkratkových, složených, univerbizovaných). To umožňuje vyšší produktivnost jak v psané, tak i mluvené komunikaci (ЗЕМСКАЯ 2005: 191).

Pozice zkratek v českém jazyce je podle J. Hrbáčka rozporuplná, neboť některými jazykovými odborníky je vymezovaná jako okrajová, která ztěžuje komunikaci, jiní

zkratky označují za vývojovou tendenci 20. století. Nehledě na spornost postavení zkratek je nutno říci, že mnohé zkratky, které byly původně sekundárním pojmenováním, postupem času získaly díky své dynamické povaze postavení primárních slovních nástrojů, a to i přesto, že svou podobou zkratky vůbec nepřipomínají, např. *Kompas, Semafor, Kazeto, laser, radar, Disk* aj. (HRBÁČEK 1979: 118) V ruštině zkratky také zůstávají zkratkami pouze etymologicky, zaniká tedy povědomí zkratkovosti, např. *лавсан, лазер, радар* aj. (KŠANDOVÁ 2013: 120) Jak v ruštině, tak i v češtině to jsou převážně slova přejatá z angličtiny.

Tyto zkratky se tedy přirozeně začleňují do lexika tím, že přestávají být vnímány jako zkratky – tj. osamostatňují se, procházejí procesem lexikalizace. (HRBÁČEK 1979: 118) Některé zkratky, které podlely lexikalizaci, ztrácejí časem svůj popisný charakter a stávají se značkovými slovy, např. *бомж*. (KŠANDOVÁ 2013: 120) Víceslovná úplná propria byla často zkracována pomocí jednotlivých iniciál a docházelo též postupně k lexikalizaci podnikových zkratek, např. *Монотон* – Монополия топлива, *Ронит* – Российское общество пароходства и торговли, *АМО* – Автомобильное московское общество, *СПА* – С. Петербургское Телеграфное Агентство, *Отон* – Одесское Топливо aj. (MROVĚCOVÁ 2009: 48) Jejich aktivita souvisela s ekonomickým a racionálním využíváním papíru zejména v letácích, proklamacích, ilegálních novinách, s vyhýbáním se opakování celého názvu v textu a také s konspirativními záměry (ОЖЕГОВ 1951: 79)

Podle J. Hrbáčka: „Zkratková pojmenování tvoří významnou součást slovní zásoby ruštiny a v zahraniční lingvistice (ruské i neruské) jim byla věnována zasloužená pozornost.“ (HRBÁČEK 1979: 85) Zkratková slova se tvoří skládáním zkrácených částí slov a čtou se jako celá slova. V ruštině jsou mnohem více produktivnější než v češtině, např. *Автотранс* – *Автомобильный транспорт*. (MROVĚCOVÁ 2009: 53) Zkratková slova mají na rozdíl od zkratk čistě grafických a zkratk iniciálových charakter samostatného slova jak po stránce zvukové, tak tvaroslovné. Mají svůj gramatický rod, svůj přízvuk, svůj lexikální význam a představují sémanticky i morfologicky celistvou jednotku. (HRBÁČEK 1979: 58)

Autorka knihy *Словообразование как деятельность* Je. А. Земская (ЗЕМСКАЯ 2007: 191) rozděluje „сложносокращенные слова“ do dvou skupin podle jejich struktury následujícím způsobem:

1. Zkratková slova, jejichž první část je zkrácena a druhá část je tvořena celým slovem. První část nejčastěji tvoří tyto zkratky: *зав* (заведующий), *нач* (начальник), *пред* (председатель), které označují funkce a profese (např. *завсветокопией, начразведомдела, предкомисии*).

2. Zkratková slova, která se skládají z několika zkrácených částí slov. Tuto skupinu autorka ještě rozděluje na další dvě skupiny, a to:

a) názvy institucí – tato slova jsou používána jak ve sféře oficiální, tak i v neoficiální, např. *Мингост, Госкомцен, уличком, сельхоз, подхоз* aj.

b) názvy osob – tato slova se používají především pro označování profesí a hodností, např. *литзав, завлит, старлейт, старлей* aj. (ЗЕМСКАЯ 2007: 191)

Zkratky se v obou jazycích podle L. Mrověcové (MROVĚCOVÁ 2009: 47) neliší v typech, ale způsobem zapojení do slovní zásoby příslušného jazyka. V ruštině jsou zkratkové struktury tvořeny mnohem častěji z komponentů, které mají podobu uzavřených slabik, a proto jsou bližší kompozitům. V češtině jsou naopak běžnější otevřené slabiky, a proto mají zkratky charakter více značkový.

Je nezbytné vysvětlit, že slabičné zkratky, které se také nazývají zkratkovými slovy, např. v češtině *Drutěva, Pleas, Čedok, Svazarm* aj., jsou oblíbené díky jejich snadné výslovnosti jak v odborném, tak i v laickém psaném jazyce či v běžné mluvě. Zkratková slova se vyskytují v masových sdělovacích prostředcích jak tištěných, tak i elektronických, např. ve zprávách či rádiu. Zkratky víceslovných pojmenování vznikají z nutnosti zkrátit, zestručnit a také uspořít dlouhý text. Hlavním důvodem tvorby samotných zkratek je dosažení úspory ve vyjadřování v psaném textu, kdežto zkratková slova jsou výsledkem přeměny psaných jazykových prostředků na mluvené útvary. Zkratková slova můžeme s jejich výslovností chápat jako slova, která se jednoduše vyslovují převážně v mluvené řeči. (ЗЕМСКАЯ 2007: 286–287)

Pro ruštinu jsou zkratky typické a většinou jsou všeobecně známé a často užívané. Jsou to převážně názvy zemí či názvy ruských institucí, např. *СССР, НАТО, МИД, США, ООН, СНГ, РФ* aj. D. I. Aleksejev tvrdí, že se sovětskými institucemi souvisí i ironický přístup k byrokracii: „Важно, что аббревиатуры прочно ассоциируются в языковом сознании людей с эпохой СССР, а пародировать, смеяться над канцеляритом, над неудобопроизносимыми сокращениями (создающимися и сегодня) – это обязательная традиция.“ (АЛЕКСЕЕВ 1977: 359)

Některé velmi známé zkratky časem ztrácejí svůj oficiální status a přesouvají se do běžného hovorového jazyka, např. *ОРЗ – острое респираторное заболевание*, *ЭКГ – электрокардиограмма* aj. Lidé zpravidla znají význam používané zkratky, ale nedokážou ji rozluštit, neboť není běžně používaná v řeči; jako například slovo *загс, спам, КГБ КВН, ВГИК, БРИЗ* aj. (ЗЕМСКАЯ 2007: 53–54)

V abreviačních strukturách se dnes také ještě více než kdy v minulosti objevují kombinace odlišných grafických prostředků ruské abecedy: velké písmeno, několik velkých písmen, malé písmeno, několik malých písmen, spojení velkých a malých písmen, velká a malá písmena ve spojení s různými znaky (tečka, spojovník, uvozovky, závorky, vynechávky atd.) (MROVĚCOVÁ 2009: 49), Např. *НИИполиграфмаш* [ниипълигрѣфмаш], *УкрССР* [украинскайа эс эс эр], *Кзот* – Кодекс законов о труде aj. (ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ 2008: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=781>)

V češtině je tento jev zastoupen v menší míře, ale můžeme ho spatřovat také, kdy mezi iniciálové zkratky se mohou vkládat také malá písmena, aby se zabránilo jejich náhodné shodě, např. Český rozhlas by měl mít zkratku *ČR*, ale z důvodu možné záměny se zkratkou našeho státu se užívá zkratky *ČRo*. Dalšími českými kombinovanými zkratkami jsou zkratky některých fakult vysokých škol, např. *PrF* – právnická fakulta, *PřF* – přírodovědná fakulta, *PedF* – pedagogická fakulta. Dále to jsou odborná pojmenování složená z iniciálové zkratky a substantiva, např. *Cvitamin*, *HIV-test*, *Rh-faktor*, *UV-filtr*, *SWOT-analýza*, *USB-disk* aj. Psaní výrazů se spojovníkem se v praxi českého jazyka nedoporučuje, proto je spíše vhodnější užít výrazů, jako jenapř. *Rh faktor*, *UV filtr*, *USB disk*. Důvodem této různorodosti v textu je skutečnost, že struktura po gramatické stránce není dostatečně jednoznačná. (ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=781>)

Co se týče srovnání množství výskytu abreviatur v obou jazycích, tak zkracování je jedním z několika způsobů tvoření nových slov jak v českém, tak i ruském jazyce. (MROVĚCOVÁ 2009: 46) A v českém jazyce se abreviace stejně jako v ruštině považuje za produktivní slovtvorný způsob kompresivního typu vyhovující jazyku.

Při konfrontaci postavení, typů a významu abreviatur ve slovtvorném systému obou jazyků jak v minulosti, tak v současnosti je zjevné, že v ruštině se abreviace stala už na počátku 20. století přirozenou součástí slovtvorby, uplatňují se v ní strukturálně rozmanité abreviatury, zatímco v češtině se zkratky hojněji začaly používat o 30 let později,

produktivní jsou i v současnosti jen iniciálové zkratky. (MROVĚCOVÁ 2009: 46) Počet zkratek v jazyce je obtížné zjistit, neboť tvoří dynamickou proměnnou, neustále vznikají a zanikají, jsou odrazem reálného života společnosti. Tento fakt je obzvláště patrný u pojmenování firem, jejichž životnost bývá mnohdy krátká a existence nejistá. Proto slovníky zkratek uvádějí ponejvíce zkratky obecnější povahy, které nepodléhají rychlým změnám a které byly v době vzniku slovníku ve skutečném úzu. (MROVĚCOVÁ 2009: 55) Závěrem této kapitoly je třeba říci, že nehledě na to, zdali hovoříme o češtině nebo ruštině, současná aktivizace, vysoká produktivita, modelová pestrost a inovace zkratek, která se projevuje právě v ekonomických komerčních periodikách, naznačuje, že abreviace bude i nadále předmětem lingvistických analýz. (MROVĚCOVÁ 2009: 4) O tom, že počet zkratek neustále roste, svědčí i vydávání slovníků zkratek. (KŠANDOVÁ 2013: 122)

2.3 Funkce abreviatur

Zatímco v české lingvistice jednoznačně převládá názor, že univerbizace je projevem tendence jazyka ke stručnosti, věcnosti a ekonomii, ruští lingvisté vidí příčiny její aktivizace ve svém jazyce navíc i ve schopnosti univerbizovaných jednotek vyjádřit různou míru exprese (často i záporné, pejorativní) a poukazují na polysémii univerbizovaných jednotek. (MROVĚCOVÁ 2009: 38)

Jak uvádí D. Kšandová (KŠANDOVÁ 2013: 114–121), zkratky v jazyce mohou plnit nejrůznější funkce. Kompresivní funkci mají zkratky v hromadných sdělovacích prostředcích, v reklamě zastávají především funkci informativní, zdůrazňovací a také expresivní. Informativní funkce slouží k tomu, aby se za krátký čas klienti dozvěděli co nejvíce informací. Užívání zkratek šetří čas, peníze – a především artikulační úsilí mluvčího či tlumočnicka. Mnohdy iniciálové zkratky získávají pragmatické významy, které dopomáhají k vytvoření efektu jazykové hry. K tomu dochází nejčastěji v publicistických textech. Pomocí této funkce zkratk autoři vytváří satiru, parodii či ironii, např. *БВП* označuje v ekonomii *HDP*, ale tuto zkratku také často používají autoři dvojmyslně jako označení ruského prezidenta Vladimira Putina = *Владимир Владимирович Путин* (*БВП*). Také si vytváří své zkratky, aby vyvolali u čtenářů úsměv na tváři, např. *агентство ОБС – одна баба сказала*. (KŠANDOVÁ 2013: 114–121) Například zkratka *ГКЧП* – *Государственный комитет по чрезвычайному положению* je zkratkou, která získala sarkastický význam. S touto zkratkou si lidé asociovali příjmení jednoho

z iniciátorů puče v říjnu roku 1993, který se jmenoval *Пузо* a spojuje se se slovesem *пузатъ*. Od toho vzniklo *ГКЧПуза*. (ЗЕМСКАЯ 1996: 93)

Používání zkratk k vytvoření expresivního efektu je především spojeno s hovorovým jazykem a upevnilo a rozšířilo se v jazyce hromadných sdělovacích prostředků a v reklamě. V počítačovém a mobilním slangu je zkracování slovních spojení užíváno v úzkém kruhu uživatelů. K nejčastějším zkratkám patří např. *КМК* – как мне кажется; *ДР* – день рождения. Většinou se však zkracují jednotlivá slova, např. *спс* – спасибо; *лю* – люблю; *слу* – слушай; *кст* – кстати; *прив* – привет; *ща* – сейчас; *оч* – очень. (KŠANDOVÁ 2013: 114–121)

V češtině jsou dnes často přístupné na internetu webové stránky, např. <http://www.libri.cz/>; <http://zkratky.info/>, které jsou interaktivní a jejich obsah se stále mění. Nadužívání zkratk v administrativě se vysmívá ve známé písni I. Mládek (cit. první sloka):

Z PLR do MLR jel jsem přes ČSSR,
SNB mé DKW si stoplo na TK.
Mé DKW SPZ ABT 25–50
musí teďka na GO do ČSAO.

(JELÍNEK 2017:

[https://www.czechency.org/slovník/ZKRATKA#inici%C3%A1lov%C3%A1%20zkratk
a](https://www.czechency.org/slovník/ZKRATKA#inici%C3%A1lov%C3%A1%20zkratk
a))

Velmi rozšířené jsou i anglické zkratky, např. *lol* s významem громко смеяться, *asap* s významem как можно раньше, *GL* s významem удачи. Mobilní slang využívá hojně číslovky, např. *в7* – всем; *7я* – семья a také anglická slova ve spojení s anglickými číslovkami, např. *2day* – сегодня; *4you* – для тебя.

Všechny zkratky, které jsou v současnosti tvořeny, jsou typické tím, že se mění pouze jejich forma, nikoliv význam. To znamená, že mezi zkratkou a odpovídajícím plným pojmenováním je rozdíl pouze formální. Zkratky označují stejnou skutečnost, ale formálně je nemůžeme považovat za identické. (KŠANDOVÁ 2013: 114–121)

Je. A. Zemská (ЗЕМСКАЯ 1992: 120) předkládá následující funkce slovo tvorby, mezi kterými se nachází i tvoření zkratk. Zkratky tedy mohou v textu plnit některé z následujících funkcí:

- a) **nominativní funkce (собственно номинативная функция)** – sem patří zkratky lexikalizované, které pojmenovávají realie. Vyskytují se tedy jen u určitého druhu zkratek.
- b) **konstruktivní funkce (конструктивная функция)** – tato funkce slovtvorby mění strukturu výrazu, ale netýká se konkrétně zkratek.
- c) **kompresivní funkce (компрессивная функция)** – velmi častá funkce zkratek, komprese vyjadřuje zkrácení už nazvaného jevu, jde tedy o zkrácení nominace. Tuto funkci plní iniciálové zkratky anaforického a kataforického užití.
- d) **funkce expresivity (экспрессивная функция)** – zkratka či jiná slova nesou subjektivní vztah mluvčího k předmětu hovoru.
- e) **stylistická funkce (стилистическая функция)** – zkratky nesoucí tuto funkci se mohou stylisticky lišit od původního pojmenování. (ЗЕМСКАЯ 1992: 120)

2.4 Proces překladu abreviatur

Jelikož je tato diplomová práce zaměřena spíše na fungování abreviatur v ruském a českém textu, neuvádíme hlubší rozbor překladatelské teorie. Záměrem tohoto stručného popisu překladových postupů je uvedení čtenáře do základních principů překladatelské disciplíny. Zde bychom chtěli vysvětlit, že zkratky jsou překládány svým specifickým způsobem a využívají podobné překladatelské transformace jako jiné lexikální útvary. Okrajově jenom sdělíme, že ruský jazyk na rozdíl od českého jazyka využívá častěji transplantaci, transliteraci a transkripci, a to způsobuje odlišnost v grafickém záznamu obou jazyků.

Při překládání zkratek je důležité si uvědomit, z jakého jazyka zkratka pochází a jak jí dešifrovat.

V ruském jazyce se cizojazyčné zkratky překládají pomocí šesti základních překladových způsobů podle A. P. Šapalové (ШАПАЛОВА 2003: 312–320), srov.

1. **Rozšifrování abreviatury a vytvoření ekvivalentní ruské zkratky na základě původního cizojazyčného spojení, tzv. kalkování, USA (United States of America) – США (Соединённые Штаты Америки), БДИПЧ – Бюро по демократическим институтам и правам человека; ВОЗ – Всемирная организация здравоохранения; ЕС – Европейский Союз**
2. **transplantace, SDK (Software Development Kit) – SDK (набор средств разработки)**

3. **transliterace**, *GATS (General Agreement on Trade in Services) – ГАТС (Генеральное соглашение по торговле услугами)*
4. **transkripce**, *CNN (Cabel News Network) – Си-Эн-Эн, ИАТА (International Air Transport Association (Международная ассоциация воздушного транспорта), НАТО (The Nord Atlantic Treaty Organization (Организация Североатлантического договора), ФАО (Food and Agriculture Organization (Продовольственная и сельскохозяйственная организация), УЕФА (Union of European Football Associations (Европейский союз футбольных ассоциаций))*
5. **Překlad celého původního motivujícího spojení v těch případech, kdy v ruském jazyce daná zkratka neexistuje anebo se užívá jen zřídka, B. A. (Bachelor of Arts) – бакалавр гуманитарных наук**
6. **Opisný překlad cizojazyčné zkratky, DINKS (dual income, no kids) – семья, в которой оба супруга работают, но не имеют детей**

V českém jazyce vymezujeme podle Jelínkové 3 hlavní překladatelské postupy při překladu zkratk z angličtiny (JELÍNKOVÁ 2012: 60):

1. **Zachování cizojazyčné abreviatury USA (United States of America) – USA (Spojené státy Americké)**
2. **Rozšifrování abreviatury a vytvoření ekvivalentní české zkratky, ILO (International Labour Organization) – МОР (Mezinárodní organizace práce)**
3. **Překlad celé formy názvu v případech, kdy v českém jazyce daná zkratka neexistuje anebo se užívá jen zřídka Cc, Bcc (Carbon Copy, Blind Carbon Copy) – kopie, skrytá kopie (JELÍNKOVÁ 2012: 60)**

Jedná se pouze o jeden ze způsobů překladu. Překladatel zkratky si může svoji metodologii sám nakombinovat, ale pravdou je, že některé body nesmí být vynechány, např. analýza kontextu zkratky. Překladatel by měl překládat zkratky hlavně tak, jak je to v kontextu žádoucí.

2.5 Iniciálové zkratky

Iniciálové zkratky v ruštině i češtině můžeme považovat za nejrozšířeněji zastoupené a jsou předmětem naší analýzy v praktické část. Také se zaměříme na fungování iniciálové zkratky v textu.

Iniciálové zkratky vznikají z prvních písmen několikaslovného vlastního názvu, říká se jim také graficko-fonické zkratky. Iniciálové zkratky jsou používány pro označení zemí, společností, organizací z víceslovných propriet, v oblasti telekomunikace a audiovideotechniky a také při pojmenovávání jevů spojených s procesem evropeizace. (MROVĚCOVÁ 2009: 47)

Za jednotlivými písmeny ani na konci celé zkratky se nepíše tečka, např. *МГУ* – Московский государственный университет, *АО* – акционерное общество, *МГИК* – Московская городская избирательная комиссия, *ÚMČ* – Úřad městské části [vysl. u: em če:], *MNV* – místní národní výbor, *BIS* – Bezpečnostní informační služba, (JELÍNEK 2017: <https://www.czechency.org/slovník/ZKRATKA#inici%C3%A1lov%C3%A1%20zkratka>), dále to jsou např. zkratky *ČR*, *USA*, *EU*, *OSN*, *CEN*, *CENELEC*, *ISO*, *GATT*, *ABB*, *ČEZ*, *ČKD ČVUT*, *CT*, *ČT*, *OSN*, *BBC* atd.

(VLKOVÁ 2001: <http://www.odbornecasopisy.cz/svetlo/casopis/tema/inicialove-zkratky-v-textu--16957>) Zajímavé je, že se v ruštině můžeme setkat s mnohými iniciálovými zkratkami písíciemi se latinkou. Jedná se převážně o reklamní či obchodní zkratky, např. *PC*, *VIP*, *SMS*, *MERS-CoV* – ближневосточный коронавирус aj. (KŠANDOVÁ 2013: 117)

Někdy iniciálové zkratky fungují také jako zkratková slova, jejichž složení je takové, že dovoluje i jiné čtení než hláskování; skloňují se pak na základě své formy, ale tento postup je příznačný pro hovorový styl češtiny: např. *UNESCO*, gen. *Uneska*, *DIK*, gen. *dika* i *DIKa*, (IREINOVÁ 1999: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7537>) *Občanská demokratická strana: ODS* – ódééska, *Škola uměleckých řemesel: ŠUŘ* – šuřka, *SMS* – esemeska aj.

(JELÍNEK 2017:

<https://www.czechency.org/slovník/ZKRATKA#inici%C3%A1lov%C3%A1%20zkratka>)

Iniciálové zkratky můžeme dělit na tyto hlavní skupiny:

a) **akronyma**, která označují zkratková slova složená z počátečních hlásek nebo slabik více slov,

b) **abreviatury**, složené z fonémů více slov,

c) **smíšený typ**. (ШАПАЛОВА 2003: 315)

Znázorníme dělení akronym podle J. Hrbáčka (HRBÁČEK 1979: 55), které se shoduje s dělením podle Šapalové:

1. Hláskové iniciálové abreviatury

Tyto iniciálové zkratky jsou tvořeny z počátečních hlásek slov, které se čtou jako jedno slovo, např.: *ФИ* – агентство финансовой информации, *ГС* – Государственное агентство связи, *НТ* – Национальная ассоциация телерадиовещателей, *МХАТ*, *ТЗ* – топливозаправщик, *ТЭЦ* – теплоэлектроцентраль aj.

Příznačné pro hláskové zkratky je to, že se čtou jako jedno slovo. Proto někteří lingvisté považují tyto iniciálové zkratky spíše za zkratková slova. (TRÁVNÍČEK 1951: 448)

2. Písmenné iniciálové abreviatury

Abreviatury v této podskupině jsou tvořeny z názvů počátečních písmen, která tvoří složená pojmenování, např. *ФКС* [эф-ка-эс] – Федеральный конституционный суд, *СНГ* [эс-эн-гэ] – Содружество независимых государств, *КСК* [ка-эс-ка] – Курорты Северного Кавказа, *KDU-ČSL* [ká, dé, ú, čé, es, el]. Aby se zjednodušila výslovnost těchto zkratk, muselo dojít k jejich lexikalizaci. „Předpokladem pro lexikalizaci iniciálového útvaru je jeho slabičná zvuková realizace. Tím se získává nezbytný samohláskový element pro lexikalizaci.“ (HRBÁČEK 1979: 55) Avšak tento typ iniciálových zkratk se zpravidla neskloňuje, tj. nechová se jako samostatná lexikální jednotka. Skloňuje se pouze v hovorové řeči, a to zřídka.

3. Smíšené iniciálové abreviatury

Smíšené iniciálové zkratky se tvoří jak z počátečních hlásek, tak z názvů počátečních písmen a jsou složeny ze dvou předchozích typů. Je to kombinace hláskových a písmenných iniciálových zkratk, např. *ЦСК* [цэ-эс-ка] – Центральный спортивный клуб армии, *ЦДРИ* [це-дри] – Центральный дом работников искусств, *CDROM* [sí-dí-rom] aj. „Smíšeně (písmennohláskové) iniciálové zkratky se obvykle skládají ze čtyř

komponentů. Podle kvantitativního složení není tento typ příliš početný, tudíž je možné ho označit za neproduktivní.“ (HRBÁČEK 1979: 55)

Iniciálové zkratky zastupují vlastní název – a jako vlastní název pak také v textu fungují. V porovnání s ostatními abreviaturami je obtížná jejich dešifrace, pokud nejsou v textu uvedeny plné názvy, z nichž vznikly. Výjimku tvoří všeobecně známé instituce, které jsou často používané. (MROVĚCOVÁ 2009: 48) Tím pádem bychom neměli ztrácet ze zřetele, kdo daný text bude číst. Jak již bylo zmíněno, existují všeobecně známé zkratky, se kterými se běžný čtenář často setkává. Jsou to například zkratky států, mezinárodních organizací a institucí, podniků aj. Pak máme zkratky, které se užívají pouze v úzce zaměřeném oboru. Proto je nutné ke zkratkám méně běžným podávat potřebný výklad, aby se čtenář s danou zkratkou obeznámil. Jinak hrozí, že se text může stát nesrozumitelný a nejasný. Také by text neměl být zkratkami přetížen na úkor přehlednosti.

(VLKOVÁ 2001:

<http://www.odbornecasopisy.cz/svetlo/casopis/tema/inicialove-zkratky-v-textu--16957>)

Nejen, že zkratky mnohdy mohou ztěžovat přehlednost a srozumitelnost textu, ale vyskytují se také paronymní zkratky, které mohou mít dva a více významů, např. *ОМОИ* – Отряд милиции особого назначения и охрана мафии от народа, *ГКО* – Государственная краткосрочная облигация, Государственное казначейское обязательство, *UK* – Univerzita Karlova, Univerzitní knihovna, *VIP* – Velmi důležitá osobnost, avšak také označuje druh technologie integrovaných obvodů (z anglického *vee-insulation process*), *VK* – veslařský klub, vkladní knížka, vodnost kalu, *AA* – může mít až čtrnáct významů. (KŠANDOVÁ 2013: 119) Je potřeba zvážit, zdali by užití zkratky nebylo na překážku, neboť by v textu mohla znamenat více skutečností. (VLKOVÁ 2001: <http://www.odbornecasopisy.cz/svetlo/casopis/tema/inicialove-zkratky-v-textu--16957>)

3 Fungování zkratk v souvislém textu

V následující kapitole si vysvětlíme základní pojmy týkající se soudržnosti textu a fungování zkratk v souvislém textu.

K významovému spojování větných i nevětných výpovědí v textu dochází pomocí prostředků návaznosti, zajišťujících **soudržnost textu** nebo **koherenci**. **Návazností textu** rozumíme soudržnost textu, která obsahuje několik základních termínů, které umožňují odborná pojmenování (HOFFMANOVÁ 2013: 889).

Koherenci vytváří obsahová souvislost mezi dvěma a více výpověďmi; tuto souvislost do nich vkládá autor, musí to činit tak, aby tuto souvislost rozpoznal adresát. Jako **kohezi** naopak označujeme formální propojení výpovědí, vlastně formální vyjádření **koherentnosti**. Někdy se stane, že samotná koheze, která má gramaticky vyjádřit souvislosti, nestačí k tomu, aby recipient správně textu porozuměl bez znalosti širšího kontextu. V naší diplomové práci se to vztahuje k abreviaturám, které mají více významů a bez textového kontextu by mohly být vágní či matoucí.

Prostředky textové soudržnosti (navazovací a usouvztažňovací prostředky) označujeme termínem **konektory**. (MACHÁČKOVÁ 1987: 113-122) Jejich hlavní funkcí je zapojení výpovědi do kontextu s ostatními výpověďmi. Rozlišujeme **konektory** několika druhů:

Lexikální konektory:

- **Opakování pojmenování**, které se vyskytovalo v předchozím textu:

Např. *Jitka je vždy plná **optimismu**. S **optimismem** a dobrou náladou se hned vše daří lépe.*

V případě užití iniciálové zkratky je to takto: *Недавно в **ИКЕА** Дыбенко был сделан ремонт, а рядом с лесом в моём посёлке появились горы строительного мусора из этой самой **ИКЕИ**.* (VARLAMOV.RU: <https://varlamov.ru/3845055.html>)

- **Použití synonyma** pro některá z pojmenování, která byla v předchozím textu užita:

Např. *Ty **fotky** jsou vážně skvělé. Takhle **pěkné** fotky se nám už dlouho nepovedly.*

V případě užití iniciálové zkratky je to takto: *Страны **ЕС** „выживают“ в эпидемии без помощи „собратьев“. О заявлении президента Франции Эммануэля Макрона,*

что COVID-19 угрожает существованию **Евросоюза** и Шенгена.
(РАДИОСПУТНИК.RU: <https://radiosputnik.ria.ru/20200328/1569272270.html>)

- **Použití odkazovacích slov**, např. osobních a ukazovacích zájmen, příslovčí a částic. Podle Macháčkové jsou hlavními konektory většinou příslovce, částice a spojky. Např. *Zítřka k nám přijde **Katka**. Mám pro ni překvapení. **Ta** se ale bude divit!*
(MACHÁČKOVÁ 1987: 113–122)

V naší práci jsou nejdůležitější konektory přímo odkazující k textu, se kterým pracujeme. Hlavními konektory odkazujícími v textu jsou anafora a katafora. **Anafora** je jinak řečeno **textová deixis**, která odkazuje z jednoho místa textu k jinému pomocí různých jazykových prostředků, v našem případě je to **iniciálová zkratka**. Kdežto opačný je vztah **katafory**, kdy je v textu uvedena na prvním místě **iniciálová zkratka** odkazující na výchozí slovní pojmenování uvedené dále v textu. **Katafora** tedy odkazuje na to, co bude v textu dále teprve uvedeno. (HRBÁČEK 1994: 23) Macháčková (MACHÁČKOVÁ 1987: 114) analogicky, ale trochu jinými slovy popisuje užití anaforické a kataforické v textu následující formou.

3.1 Anaforické užití textu:

Zkratka následuje po původním motivujícím slovním spojení a nahrazuje ho dále v textu (buď absolutně nahrazuje, nebo se střídá s jiným označením – plné pojmenování/ jiné synonymum). Např. ***Jak jsme již zmiňovali**, na tuto otázku není snadná odpověď.*

Anaforické užití zkratky znázorníme v následujícím příkladu: *Представитель **Всемирной организации здравоохранения (ВОЗ)** в РФ Мелита Вуйнович объявила, что российская система здравоохранения способна выдержать борьбу с коронавирусной инфекцией.* Dále se v tomto textu objevuje pouze zkratka **ВОЗ**.
(РАДИОСПУТНИК.RU: <https://radiosputnik.ria.ru/20200328/1569282443.html?in=t>)

*О нем рассказал радио Sputnik первый вице-президент общественной организации „**Российский союз инженеров**“ (**РСИ**) Иван Андриевский.*
(РАДИОСПУТНИК.RU: <https://radiosputnik.ria.ru/20200329/1569235143.html?in=t>)

3.2 Kataforické užití v textu

Nejdříve se v textu objevuje zkratka, původní motivující pojmenování až po ní. Tento jev je méně obvyklý. Např. *A ted' vám povím něco, co vás bude opravdu zajímat!*

V případě užití zkratky udáváme následující příklad: *Специалисты тропического ботанического сада при Китайской академии наук пришли к выводу, что передача вируса COVID-19 началась не в декабре ещё в ноябре 2019 года. Ученые тщательно исследовали геномные данные 93 образцов коронавируса из 12 стран мира на четырех континентах.*

(ГАЗЕТА.РУ: https://www.gazeta.ru/social/news/2020/02/22/n_14070835.shtml)

Dalším příkladem je věta: *СК пригрозил уголовно правовыми следствиями за попытки сорвать онлайн-уроки в школах, таким образом Следственный комитет будет отслеживать видео с розыгрышами над учителями.*

(МЕДУЗА.РУ: <https://meduza.io/news/2020/04/20/sk-prigrozil-ugolovno-pravovymi-posledstviyami-za-popytki-sorvat-onlayn-uroki-v-shkolah>)

Exofora je odkazování nad rámec textu, odkazuje k určité komunikační situaci. Např. *Nové Volvo XC90 vyniká svými jízdními vlastnostmi, stabilitou, komfortem a unikátními bezpečnostními funkcemi.*

Я буквально на днях купила Игру логическую „IQ-ХоХо“

(LIVEJOURNAL.RU: https://finsaver.livejournal.com/473301.html?utm_source=recent) (ČERMÁK 2001: 43, 278)

Pokud zkratka není užita anaforicky ani kataforicky, jedná se tedy o lexikalizovanou zkratku. Její fungování v textu je následující.

3.3 Lexikalizované zkratky

V celém textu je odkazováno jen iniciálovou zkratkou, bez dešifrace zkratky. V českém jazyce uvádíme následující příklad: *Vítězem voleb by se podle modelu CVVM stalo hnutí ANO se ziskem 33 procent. ODS by měla 14,5, Piráti 12,5 a ČSSD 8,5 procenta.*

(NOVINKY.CZ: <https://www.novinky.cz/volby/do-poslanecke-snemovny/clanek/volby-by-suverenne-vyhralo-ano-40318635>)

Existují také konektory zvukové (pauzy), gramatické (spojky, pronominalizace), lexikální (opakování) či grafické (tečka, čárka).

V textu dále můžeme zaznamenávat **koreferenční vztah** vyjádřený plnými pojmenováními, to znamená, že autor projevu má často k dispozici více pojmenování pro jeden předmět řeči. Vztah mezi pojmenováními může být různý:

1. **Synonyma:** např. ***Mrtvola** zavražděného byla po několika týdnech znovu vykopána. **Tělesné pozůstatky** byly převezeny do ústavu soudního lékařství.*

Další příklad s použitím zkratky: *Кроме того для малого и среднего бизнеса предусмотрено снижение до 15% страховых взносов с зарплат, превышающих **МРОТ**. Президент распорядился назначить выплаты малоимущим семьям с детьми, установить пособие по безработице на уровне **минимального размера оплаты труда**.* (RT NA RYCCCKOM: <https://russian.rt.com/russia/article/732974-porucheniya-putin-obraschenie-koronavirus>)

2. **Parafráze:** *Zastavili jsme s mikrofonem **Roberta Změlíka**. **Král barcelonského desetiboje** nám řekl...*

3. **Apelativum – proprium:** *Číšnice si k **mladému muži** těsně přisedla. **Armin** neprotestoval.*

*Нефтяные котировки и курсы валют обрушились в начале марта после новостей о том, что участники **Организации стран – экспортеров нефти** не смогли продлить договоренности по добыче нефти: Москва предлагала сохранить существующие условия, а Эр-Рияд – дополнительно снизить добычу. В результате с 1 апреля сделка **ОПЕК+** прекращает свое действие и ограничений у участников альянса больше не будет.* (РИА НОВОСТИ.РУ: <https://ria.ru/20200330/1569357365.html>)

4. **Proprium – apelativum:** *Potom jsme přijeli do **Salcburku**. **Město** na mne udělalo velký dojem.*

5. **Hyponymum – hyperonymum:** *Parkoviště bylo zaplněno **auty**. **Všechna tato vozidla** byla nepojízdná.*

6. **Hyperonymum – hyponymum:** *Po objevení činu byla ihned alarmována policie. Pachatel byl samozřejmě dávno na útěku. Pátrání, které po něm nyní kriminální policie vede, je zatím bezvýsledné.* (HRBÁČEK 1994: 19)

Koreferenční vztahy výrazně podporují **koherenci** (soudržnost) textu. Dva v textu po sobě následující výrazy v koreferenčním vztahu (nemusí být jednoslovné) se nazývají **antecedent** (výraz předcházející) a **postcedent** (výraz následující). Jsou-li **antecedent** a **postcedent** v sousedních výpovědích (nebo dokonce v jedné výpovědi), jde o **kontaktní vztah**. Jsou-li ve výpovědích nesousedících v textu, jde o **distanční vztah**. (HRBÁČEK 1994: 11)

4 Hodnocení praktického materiálu

Předmětem naší praktické části je analýza fungování iniciálových zkratk v ruských a českých textech. Dohromady analyzujeme 12 zkratk ruských a 10 zkratk českých. Čerpáme z více textů ke každé zkratce a pracujeme u každé zkratky s 80–100 výskyty. Do textu praktické části ke každé zkratce vždy uvádíme pouze jeden nejpřehlednější a nejvíce reprezentativní příklad zapojení zkratky v textu, a to jak v ruštině, tak i v češtině. Všechny zdrojové texty jsou uvedeny v seznamu excerpané literatury. Stěžejními zdroji praktického materiálu jsou mezinárodní smlouvy a úmluvy, informační typy dokumentů, zásady, smluvní podmínky a publicistické texty. Volbou těchto dvou stylů předpokládáme výrazný projev kontrastu v textu mezi těmito dvěma styly.

V rámci tematického neboli sémantického hlediska se v naší analýze věnujeme zkratkám, které označují vlastní názvy státních celků, politických organizací, podnikatelských subjektů apod. Tato podstatná jména označujeme jako jména vlastní neboli propria. Praktická část je tedy rozdělena na dvě hlavní oblasti průzkumu, a to na analýzu fungování propriálních iniciálových zkratk v textu a na analýzu fungování apelativních iniciálových zkratk v textu.

Předmětem první části je tedy výběr dvou zkratk ze tří námi zvolených oblastí, které obsahují vlastní názvy státních celků *США, USA* a *РФ, RF*, dále zkratky označující vlastní názvy politických organizací, konkrétně se jedná o abreviatury *ЕС, EU* a *ЕЭП, ЕНП*. Ve třetí skupině se nachází vlastní názvy podnikatelských subjektů *ЧЕЗ, ČEZ, ТБЭЛ, TVEL*. Považovali jsme za nejvhodnější vybrat z každé oblasti aspoň dvě zkratky a ty analyzovat na několika textech v obou jazycích. Jedná se o výběr velmi známých a frekventovaných zkratk, které se v textu zpravidla chovají jako plně lexikalizované, samostatné, tak také méně známé zkratky, které označují méně známé objekty a subjekty. U těchto očekáváme první kontaktní výskyt v textu, to znamená, že předpokládáme anaforické užití po původním plném pojmenování.

Ve druhé části analyzujeme zkratky apelativní, označující pojmenování z ekonomické oblasti, zkratky z medicíny či pojmy z běžného života. Vybranými zkratkami jsou *НДС, DPH, ВВП, HDP*, dále zkratky z medicíny *ВИЧ/СПИД, HIV/AIDS* a pojmy z běžného života *ЧП, ЧС*.

Naším dalším úkolem v rámci analýzy je zaznamenat, zdali se nám potvrdí teze, že čeština zpravidla nemá oproti ruštině k tvoření zkratk u obecných podstatných jmen sklony.

V analýze propriálních a apelativních iniciálových zkratk se zaměříme na stručnou charakteristiku zkratky a jak je iniciálová zkratka zapojena do textu, zdali se jedná o anaforické nebo kataforické odkazování v textu, nebo se jedná o samostatnou lexikalizovanou zkratku. Také určíme její výskyt, jestli je zkratka v postcedentu nebo antecedentu vůči původnímu víceslovnému pojmenování. Jev kataforického odkazování je zpravidla v textu méně obvyklý, ale my si v praktické části konkrétně znázorníme, zdali se nám tato teorie potvrdí. Znázorníme také vývoj označení v průběhu ruského a českého textu a zhodnotíme, s kolika významy se zkratky v obou jazycích pojí a zda to jsou zkratky s jedním významem, či jsou naopak polysémní.

Zároveň dodáváme, že cílem diplomové práce není samotná analýza překladu zkratk, ale obecné zhodnocení užití a fungování iniciálových zkratk v českém a ruském komunikátu.

5 Analýza propriálních iniciálových zkratek v textu

Při excerpci materiálu jsme se nejčastěji setkávali se zkratkami, které označují vlastní názvy států, politických organizací a podnikatelských subjektů apod. Tato substantiva označujeme jako vlastní jména či propria.

5.1 Zkratky vlastních názvů státních celků – США, USA, РФ, RF

5.1.1 Iniciálové zkratky США, USA

Tato nesklonná písmenná iniciálová abreviatura *США* (*Соединённые Штаты Америки*) v ruském jazyce je výsledkem překladu anglické zkratky na základě překladu původního anglického spojení. Jedná se tedy o překladatelský postup, který se nazývá kalkování. V českém jazyce se u zkratky *USA* (*Spojené státy americké*) jedná o zachování původní zkratky, čemuž se říká transplantace, a překlad výchozího plného pojmenování. Tyto dvě zkratky v ruštině a češtině se překládají jinou překladatelskou transformací. Zkratka je jak v českém, tak i ruském jazyce jednovýznamová.

Ilustrativní texty v ruském a českém jazyce

Rusky

Česky

<i>Соглашение между Соединёнными Штатами Америки и Соединённым Королевством Великобритании... ...регулирующий вопросы сотрудничества США и Великобритании... Соглашения 1958 г. двумя странами было подписано Соглашение о предоставлении Соединёнными Штатами твердотопливных двухступенчатых баллистических ракет...</i>	<i>Česká republika a USA Smlouva o sociálním zabezpečení mezi Českou republikou a Spojenými státy americkými, Smlouva umožní, aby pro nárok na důchod byly zohledněny doby pojištění získané v ČR i v USA. Výplata dávek (důchodů) do druhého smluvního státu. Pro úplnost se uvádí, že mezi ČR a USA ...</i>
--	---

<p>...на основе американской ядерной боеголовки...</p> <p>...существенный вклад в продвижение проекта создания ядерной бомбы в США... (1)</p>	<p>...při vyslání z České republiky do USA... (2)</p>
---	--

Dešifrace těchto zkratk v textu není vůbec složitá, neboť se v textu objevuje i plný název, z něhož zkratky vznikly. Tyto zkratky označující názvy států jsou v obou jazycích všeobecně velmi známé.

V uvedeném ruském textu se jedná o **anaforické užití** iniciálové zkratky, protože zkratka následuje po původním motivujícím spojení a střídá se zároveň dále se synonymem *Соединёнными штатами* a s odvozeným přídavným jménem *американской*. Zkratka je tedy v pozici **postcedentu** – a jelikož je uvedena ve větší vzdálenosti od původního motivujícího spojení, jedná se o **distanční výskyt**. Zkratka v textu plní funkci **kompresivní**. Když se v textu objeví zkratka v distančním výskytu, znamená to, že se ve většině případů jedná o známou iniciálovou zkratku. Ta v daném případě funguje jako synonymum původního označení a jde tedy o rovnocenné vyjadřovací prostředky.

Iniciálová zkratka *USA* v českém jazyce zkracuje původní nominaci a vystupuje jako synonymum původního slovního spojení. Jedná se o **kataforické užití** zkratky v textu, které zastává **kompresivní funkci**. Zkratka je postavena v **distančním vztahu** od původního slovního spojení a jedná se o koreferenční vztah **antecedentní**.

Zjistili jsme, že v **administrativních textech** v obou jazycích se zkratka v ruštině *США* a v češtině *USA* vyskytuje anaforicky nebo kataforicky, kdežto v **publicistických zpravodajských textech**, jako jsou např. ruská internetová televize *Piter.TV* nebo český rozhlas *iROZHLAS.CZ*, jsme zjistili, že ruská zkratka *США* i česká zkratka *USA* nejsou vždy na druhém místě v textu, ale mnohdy jsou uvedeny jako primární označení. Jedná se tedy o zkratku lexikalizovanou, která plní nominativní funkci.

V ruštině se v textu dále setkáváme s odvozenými přídavnými jmény typu *американскй*, v češtině to je např. adjektivum *americký*.

5.1.2 Iniciálové zkratky РФ, RF

Ruská iniciálová zkratka *РФ* (*Российская Федерация*) je v této zprávě Obchodního zastupitelství Ruské federace v České republice. Daný příkladný text je **administrativního** typu. V tomto textu je zkratka uvedena lexikalizovaně, neboť v textu vystupuje bez plného původního slovního spojení, tím pádem plní v textu funkci **nominativní**, hovoříme také o **primárním označení** v textu. Pokud zkratka plní funkci nominativní, jedná se o plně **lexikalizovanou zkratku**, která je považována za dobře známou a často užívanou. Nejedná se o druhotné označení reálie. Jelikož lexikalizované zkratky fungují v textu jako primární označení, nemůžou se nacházet jako u anaforického či kataforického užití v kontaktním či distančním výskytu.

V českém jazyce v dohodě o vztazích mezi EU a Ruskou federací se zkratka střídá s původním pojmenováním *Ruská federace* a synonymem *Rusko*. Jelikož je v tomto textu anaforická zkratka (jinak řečeno textová deixe), která odkazuje z jednoho místa textu k jinému pomocí iniciálové zkratky *RF*, hovoříme o **anaforickém užití** zkratky. Antecedent a postcedent se nenachází v sousedních výpovědích, proto se jedná o **distanční výskyt** zkratky. Samotná zkratka se nachází v **postcedentu**, plní funkci **kompresivní** a je v obou jazycích jednovýznamová.

V některých **administrativních textech** jsme našli případ českého užití zkratky složené z iniciálové zkratky a substantiva. Uvádíme příklad: *Dvakrát ročně se koná summit EU-Rusko na nejvyšší úrovni.* (4) Psaní výrazů se spojovníkem se v praxi českého jazyka nedoporučuje a výskyt této struktury navíc v **administrativním textu** může vést k nejednoznačnosti. V ruském **administrativním textu** jsme našli jeden příklad odvozeného přídavného jména *Всероссийский*. Ruské publicistické texty s výskytem zkratky *РФ* jsme analyzovali v online ruských novinách na internetovém portále *RG.RU*, nebo také na internetovém portále *Интерфакс.ру*. V **publicistických textech** v těchto portálech jsme zjistili, že v majoritní většina se ruská zkratka *РФ* nejčastěji vyskytuje lexikalizovaně. Kdežto v českých **publicistických textech**, které jsme nejčastěji čerpali ze zpravodajských internetových portálů, jako byly *Sputnik.cz* nebo *z Halonoviny.cz*. V českém jazyce jsme zaznamenali rozdílnost v užití zkratky *RF* od užívání ruské zkratky *РФ* v ruských textech. Česká zkratka *RF* je totiž nejčastěji užívaná kataforicky v distančním výskytu a stojí v antecedentu, tudíž plní funkci kompresivní.

Ilustrativní texty v ruském a českém jazyce

Rusky

Česky

<p><i>В 2012 году товарооборот между Россией и Чехией достиг рекордного значения ...</i></p> <p><i>...при пересчете в евро объем внешней торговли РФ и ЧР за 11 месяцев 2015 года сократился на 24,1%...</i></p> <p><i>Российский экспорт в Чехию химических...</i></p> <p><i>Поставки непродовольственного сырья из РФ в ЧР сократились на 32,7% ...</i></p> <p><i>Поставки в Россию химических продуктов из Чехии сократились на ...</i></p> <p><i>В 2014 году наблюдался спад российско-чешской внешней торговли... (3)</i></p>	<p><i>...a spolupráci mezi Evropskou unií a Ruskou federací...</i></p> <p><i>Vyjednaná Smlouva EU a RF smlouvou smíšenou, vyžadující projednání</i></p> <p><i>...svolení zahájit s RF jednání o nové souhrnné rámcové smlouvě mezi EU a RF...</i></p> <p><i>Rusko v roce 2005 indikovalo, že považuje... ..sobě odrazit úroveň spolupráce EU a RF dosaženou v rámci...</i></p> <p><i>Unie proto musí aktivně upozorňovat na případy porušování zákonnosti či lidských práv na území Ruské federace... (4)</i></p>
--	---

5.2 Zkratky vlastních názvů politických organizací – EC, EU, ЕЭП, ЕНР

5.2.1 Iniciálové zkratky EC, EU

V textu **administrativního stylu** – Dohoda o partnerství mezi Ruskem a Českem – se iniciálová zkratka nachází už v titulku. Iniciálová zkratka EC (*Европейский союз*) se do ruštiny dostala z angličtiny a je zkratkou **kalkovanou**. Abreviatura je v obou jazycích jednovýznamová. Zkratka je v textu užita **kataforicky** v **distančním výskytu** a jedná se koreferenční vztah **antecedentní**. Iniciálová zkratka se v průběhu textu střídá s plným původním pojmenováním *Европейский союз* a synonymním zkratkovým slovem *Евросоюз*. Zajímavým byl nálezní spojení iniciálové zkratky se substantivem přes spojovník *Россия-EC*.

V česky psaném textu směrnice Evropského hospodářského společenství vidíme analogické užívání zkratky EU (*Evropská unie*) jako v ruštině užívání zkratky EC. Česká zkratka EU (*Evropská unie*) je **transliterovaná** z anglického *European Union*. V textu je

zkratka užitá **kataforicky** v **distančním výskytu**. Iniciálová zkratka se střídá v průběhu textu s plným původním pojmenováním *Evropská unie* a plní funkci **kompresivní** a nachází se v **antecedentu**. V jiných textech se vyskytuje také synonymum *Unie*, ale to bývá méně běžné než původní pojmenování či iniciálová zkratka.

Ilustrativní texty v ruském a českém jazyce

Rusky

Česky

<p><i>Совместное заявление о расширении ЕС и отношениях Россия-ЕС...</i></p> <p><i>Европейский союз признают возможности для дальнейшего укрепления их стратегического партнерства, которые предоставляет расширение ЕС...</i></p> <p><i>Россия и ЕС подтверждают свое обязательство обеспечить, чтобы расширение ЕС сближало Россию и Евросоюз в Европе без разделительных линий, в том числе путем создания общего пространства свободы, безопасности и правосудия. (5)</i></p>	<p><i>Požadavky na transparentnost vyplývající z jiných aktů EU</i></p> <p><i>... vyložena v mnoha rozhodnutích Soudního dvora Evropské unie ...</i></p> <p><i>... obraz o uplatňování této směrnice v jednotlivých členských státech EU, tedy ani o rozhodnutích vnitrostátních soudů...</i></p> <p><i>... musí být v celé Evropské unii vykládáno rovněž...</i></p> <p><i>... obdobně i na ostatní právní předpisy EU v oblasti ochrany spotřebitele... (6)</i></p>
--	--

Při analýze ruské zkratky *ЕС* v **publicistických textech** na portálech *DW.COM* nebo *TCH.RU* jsme zaznamenávali tuto zkratku nejčastěji lexikalizovaně, což nám ukazuje, že na rozdíl od užití této zkratky v administrativním stylu je zde menší důraz na explicitnost. V ruských textech bývá také hojně zastoupené zkratkové slovo *Евросоюз*. V česky psaných **publicistických textech**, které jsme čerpali z internetových portálů *Parlamentnílisty.cz* nebo *Seznamzpravy.cz*, je zpravidla iniciálová zkratka *EU* nejčastěji užívaná kataforicky s distančním výskytém v antecedentu. Iniciálová zkratka je často zaměňována synonymum *Unie*. V ruštině tedy zaznamenáváme častěji užití iniciálové

ruské zkratky *РФ* lexikalizovaně, kdežto v českém jazyce dochází spíše k užívání české zkratka *RF* kataforicky v distančním výskytu.

5.2.2 Iniciálové zkratky *ЕЭП, ЕНП*

Ilustrativní texty v ruském a českém jazyce

Rusky

Česky

<p><i>...сторонами при равных условиях конкуренции и уважении их правил путём создания однородного Европейского экономического пространства, обозначенного далее как ЕЭП.</i></p> <p><i>Договаривающиеся стороны могут в любое время передать соответствующее дело на уровень Совместного комитета ЕЭП или Совета ЕЭП в соответствующей форме...</i></p> <p><i>Акты, упомянутые или перечисленные в приложениях к настоящему Соглашению или в решениях Совместного комитета ЕЭП... (7)</i></p>	<p><i>...a také ve státech Evropského hospodářského prostoru (dále jen „ЕНП“) či ve Švýcarsku...</i></p> <p><i>resp. státu ЕНП či Švýcarska (pro všechny tyto státy budeme dále používat pro zjednodušení označení „členské státy“)</i></p> <p><i>vysílá na dobu kratší než 24 měsíců do jiného členského státu ЕНП či Švýcarska, abyste tam pro něj vykonávali práci, ...</i></p> <p><i>...ale náleží k evropskému hospodářskému prostoru. (8)</i></p>
--	--

V daných příkladech vidíme, že ruská zkratka *ЕЭП* (*Европейское экономическое пространство*) a česká zkratka *ЕНП* (*Evropský hospodářský prostor*) nejsou ani v jednom jazyce tak známé. Obě zkratky jsou v daných ilustrativních administrativních textech použity anaforicky, v kontaktním vztahu v postcedentu. V obou textech jsou na prvním místě uvedena původní motivující slovní spojení a až posléze je uvedena iniciálová zkratka. Jelikož se tyto dvě zkratky jak v ruském, tak i českém textu vyskytují hned za původním slovním spojením, jedná se o kontaktní výskyt zkratky. V textu je zkratka vysvětlena hned v úvodu a posléze je již na původní slovní spojení odkazováno pouze

prostřednictvím zkratky, která plní funkci kompresivní. Zde se setkáváme tedy s tím, že je propriální zkratka vysvětlena pouze jednou za původním označením a poté v článku plné pojmenování již není znovu užito. Je třeba být velmi obezřetný, co se týče interpretace iniciálové zkratky, neboť jak vidíme, zkratka ЕЭП v ruském jazyce a zkratka EHP v českém jazyce jsou užívány v užším politickém lexikonu, proto jsou dešifrovány pro čtenáře, aby bez potíží textu porozuměli. Dalším faktorem, který by mohl být pro čtenáře matoucí, je to, že tato zkratka je polysémní, což znamená, že jedna zkratka, která zní a vypadá stejně, má více významů. Tato ruská homonymní zkratka znamená také Единое Экономическое Пространство. V našich textech se jednalo o význam Европейское экономическое пространство. V dané situaci, kdyby nebyl v textu uveden plný název zkratky, z něhož vznikla, byla by velmi obtížná její dešifrace.

To stejné jako v ilustrativních textech se nám potvrdilo i v českých internetových zdrojích, kde jsme se zaměřili na zapojení do textu české zkratky EHP v **publicistickém funkčním stylu**. V magazínu *Vímvíc.cz* a českých novinách *ČTK.cz* jsme si při analýze materiálu potvrdili, že zkratka EHP je především většinou zapojená do textu anaforicky v kontaktním výskytu. V mnohých ruských publicistických textech se vyskytuje pouze původní plné pojmenování a výskyt iniciálové zkratky ЕЭП je nulový. Domníváme se, že toto nezkracování plného pojmenování je z důvodu polysémního charakteru této zkratky, jak jsme již zmiňovali na začátku analýzy této ruské zkratky.

5.3 Zkratky vlastních názvů podnikatelských subjektů – ЧЕЗ, ЧЕЗ, ТВЭЛ, TVEL

Tyto čtyři zkratky analyzujeme pouze v publicistickém stylu vzhledem k nemožnosti vyhledat oficiální dokumentace, listiny či dohody mezi těmito obchodními stranami.

5.3.1 Iniciálové zkratky ЧЕЗ, ЧЕЗ

Česká zkratka ЧЕЗ, skládající se ze tří iniciál, je označení pro největší českou společnost vyrábějící elektřinu.

V ruských **publicistických textech** jsme našli několik příkladů, kdy je zkratka ponechána v latině v českém originále, což znamená, že nedošlo k překladu z českého originálu do ruštiny, ale pouze jen k transplantaci.

Ilustrativní texty v ruském a českém jazyce

Rusky

Česky

<p><i>Чешская компания ЧЕЗ (ČEZ České energetické závody) ведёт переговоры со второй компанией...</i></p> <p><i>Подтвердили продолжение по приобретению активов CEZ. ...срок для закрытия сделки с электрической распределительной компании CEZ истек...</i></p> <p><i>ČEZ (чеш. Skupina ČEZ České Energetické Závody) является объединением...</i></p> <p><i>ČEZ является крупнейшей публичной компанией... (9)</i></p>	<p><i>Aktivisté Greenpeace přerušili valnou hromadu ČEZu...</i></p> <p><i>...kde se koná valná hromada energetické společnosti ČEZ...</i></p> <p><i>Podle protestujících chce ČEZ elektrárnu prodat...</i></p> <p><i>...další elektrárna společnosti ČEZ... (10)</i></p>
--	--

V ruském **publicistickém textu** je zkratka uvedena **kataforicky** v **antecedentu** a **kontaktním** výskytu. V závorce za iniciálovou zkratkou v textu je uvedena česká iniciálová zkratka s českým plným pojmenováním. Funkce této zkratky je tedy **kompresivní**. Jde jasně vidět, že si ruština s touto zkratkou neví rady. Někdy ji uvádí jako ČEZ (ČEZ České energetické závody), poté zase jako CEZ bez diakritiky, nebo ji také transliteruje jako ЧЕЗ v azbuce. Zde se nám potvrdilo tvrzení Kšandové (KŠANDOVÁ 2013: 117), že se v ruském jazyce běžně můžeme setkat se zkratkami píšícími se latinkou.

V českých **publicistických textech** je to poněkud jiné, neboť zkratka ČEZ je pro všechny rodilé mluvčí velmi známou, tudíž ji není třeba dešifrovat. Je proto v textu užita **lexikalizovaně** a plní funkci **nominativní**, jak také uvádíme v ukázkovém textu. Zaznamenali jsme také iniciálovou zkratku s koncovkou, a to například v podobě ČEZu. Zde se nám pro změnu potvrdila slova Ireinové (IREINOVÁ 1999: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7537>), že někdy iniciálové zkratky dovolují skloňování na základě své formy. Tento postup je však příznačný pro hovorový styl češtiny.

5.3.2 Iniciálové zkratky ТВЭЛ, TVEL

TVEL je ruská státní firma zabývající se výrobou paliva pro jaderné elektrárny. *TVEL* mimo jiné také dodává palivo pro české jaderné elektrárny, jako je jaderná elektrárna Temelín a Dukovany. Tato společnost je také jedním ze světových lídrů ve výrobě stabilních izotopů, které se využívají v medicíně, ve vědeckých výzkumech, kosmickém průmyslu atd. *TVEL* je tepelná společnost Rosatomu, který stojí v čele civilního a vojenského průmyslu Ruska, jedná se o státní podnik. Samotná ruská iniciálová zkratka *ТВЭЛ* označuje (*тепловыделяющий элемент*), což je hlavní element v konstrukci aktivní zóny heterogenního jaderného reaktoru. Do češtiny je ruská zkratka transliterovaná. Jak v ruském, tak i v českém ilustrativním **publicistickém** textu je tato zkratka **lexikalizovaná** a plní **primární, nominativní funkci**. Při rozboru více textů jsme zjistili, že v obou jazycích je ve všech textech tato zkratka lexikalizovaná. V českém jazyce jsme v několika textech zaznamenali skloňování, např. s *TVELem*, *TVELu*, což dovoluje i jiné čtení než hláskování. Tyto akronymní zkratky se skloňují na základě své formy, ale tento postup je spíše příznačný pro hovorový styl češtiny čili pro užití v publicistickém stylu, nikoliv v administrativním. Na rozdíl od češtiny jsme v ruském jazyce nenalezli žádný text, ve kterém bychom zaznamenali skloňování ruské zkratky *ТВЭЛ*.

Ilustrativní texty v ruském a českém jazyce

Rusky

Česky

<p>...топливная компания госкорпорации „Росатом“ ТВЭЛ сейчас не рассматривает возможность возобновления работ...</p> <p>...говорится в заявлении ТВЭЛ, поступившем...</p> <p>...об этом компания ТВЭЛ сообщила 5 декабря...</p> <p>...специалисты ТВЭЛ в соответствии с Совместным всеобъемлющим планом действий... (11)</p>	<p>...pro sledování jejich chování v kombinaci s původními soubory od ruského dodavatele TVEL.</p> <p>„Šest palivových souborů od společnosti Westinghouse Electric Sweden bude součástí palivové vsázky spolu s těmi od TVELu...</p> <p>...celkem 48 vylepšených palivových souborů od společnosti TVEL mezi jaderné palivo... (12)</p>
--	---

6 Analýza apelativních iniciálových zkratek v textu

Apelativa neboli substantiva obecná patří do druhé skupiny naší excerpce. Tato skupina abreviatur naší analýzy obsahuje velký počet různorodých zkratek, které označují pojmy z různých oblastí, jako je ekonomie, medicína či také pojmy z běžného života.

6.1 Zkratky označující obecné pojmy z ekonomické oblasti – НДС, DPH, ВВП, HDP

6.1.1 Iniciálové zkratky НДС, DPH

Ruská zkratka *НДС* (*налог на добавленную стоимость*) je naprosto jednoznačnou ekonomickou abreviaturou. V ruskojazyčném ilustrativním publicistickém komunikátu je zkratka *НДС* **lexikalizovaná** a nese **nominativní funkci**. V textu se neobjevuje plné původní pojmenování. V ostatních publicistických ruských textech je tato zkratka majoritně užitá **lexikalizovaně**. Zaznamenali jsme také další výrazy z daného lexikálního pole typu, např. *лишний налог, налоговый вычет*.

Česká zkratka *DPH* (*daň z přidané hodnoty*) je ve většině námi analyzovaných publicistických textech užitá **kataforicky** v **distančním výskytu**. Koherentní vztah je v **antecedentnu** a nese funkci **kompresivní** tak, jak je uvedeno v příkladném textu.

V českých **administrativních textech**, jako například ve sbírce zákonů o daních z přidané hodnoty (ZÁKONYPROLIDI.CZ: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-235#cast1-hlava2>), je zpravidla iniciálová zkratka *DPH* užitá **anaforicky** v **distančním výskytu**. Jedná se o koreferenční vztah postcedentní. V ruských administrativních textech jsme například ve 143. stati ruského federálního zákona O daních z přidané hodnoty našli rozdílnost mezi češtinou a ruštinou – v tom, že v ruských zákonících o daních jsme nezaznamenali užití iniciálové zkratky v textu, ale jenom původní plné pojmenování *налог на добавленную стоимость*.

Ilustrativní texty v ruském a českém jazyce

Rusky

Česky

<p><i>Госдума приняла закон о повышении НДС ...рассчитывают, что повышение НДС в 2019 году принесет в бюджет... ...заявляли депутатам, что оценивают повышение НДС как свой вклад в развитие страны... ...предполагающей повышение НДС... (13)</i></p>	<p><i>DPH musí být zachována. Odklad je možný jen výjimečně, oznámil Havlíček</i></p> <p><i>Daň z přidané hodnoty (DPH) by měla být zachována, ve výjimečných případech...</i></p> <p><i>K odkladu DPH vyzvali vládu analytici a ekonomové z občanské iniciativy... Odklad platby DPH je možný díky tzv. liberačnímu balíčku... (14)</i></p>
--	--

6.1.2 Iniciálové zkratky BBП, HDP

Ruskou apelativní abreviaturu *BBП* (*валовой внутренней продукт*) jsme ve většině ruských a českých **administrativních textech**, jako byly například metodiky a státní statistiky, jsme časo zaznamenávali už v prvotním obsazení v nadpisech. Dále se mnohdy na původní plné pojmenování odkazovalo pouze touto iniciálovou zkratkou. V českých administrativních textech dochází k užívání české zkratky *HDP* analogicky jako v ruském jazyce.

Co se týče užívání těchto zkratk v **publicistického stylu**, tak v ruském jazyce iniciálová zkratka BBП nejčastěji nachází v lexikalizovaném užití, stejně jako uvádíme v ruském ilustrativním textu. Na rozdíl od ruštiny jsme v českých textech zkratku *HDP* nacházeli pouze s **anforickým užitím v kontaktním výskytu v postcedentu**.

V českém ukázkovém příkladu publicistického textu se zkratka *HDP* nachází v **kataforickém užití v distančním výskytu v antecedentu**.

Ilustrativní texty v ruském a českém jazyce

Rusky

Česky

<p><i>S&P</i> спрогнозировало сокращение российского ВВП на 4,8% в 2020 году</p> <p>...по базовому сценарию ожидает сокращения ВВП на 4,8%...</p> <p>...мы прогнозируем более сильное снижение ВВП в этом году,...</p> <p>Аналитики агентства ожидают роста ВВП России в 2022 году на 3,3%... (15)</p>	<p><i>Dluh Německa</i> letos rapidně vzroste, přesáhne 75 procent HDP</p> <p><i>Německo</i> letos počítá s růstem zadlužení z 60 na 75,25 procenta hrubého domácího produktu (HDP).</p> <p><i>Podíl veřejného dluhu na HDP</i> přitom podle maastrichtských kritérií nesmí překročit 60 procent.</p> <p><i>Když vzrostl mezi lety 2007 a 2010</i> na 82 procent HDP. (16)</p>
--	--

6.2 Zkratky označující obecné pojmy z medicíny – ВИЧ/СПИД, HIV/AIDS

6.2.1 Iniciálové zkratky ВИЧ/СПИД, HIV/AIDS

Ruské abreviatury *ВИЧ* (*вирус иммунодефицита человека*) a *СПИД* (*синдром приобретённого иммунного дефицита*) byly do ruského jazyka začleněny překladem anglického původního plného pojmenování *HIV* (*Human Immunodeficiency Virus*), *AIDS* (*Acquired Immune Deficiency Syndrome*), následně byla vytvořena nová ruská zkratka **kalkováním**. V českém jazyce zkratky *HIV* (*virus lidské imunitní nedostatečnosti*) a *AIDS* (*syndrom získané poruchy imunity*) byly **transplantovány** ve stejné formě jako v jazyce výchozím. Ve dvojjazyčné ukázce dokumentu všeobecných podmínek pro cestovní zdravotní pojištění cizinců UNIQA si znázorníme užití těchto zkratk v textu v **administrativním stylu**. V obou jazycích se jedná o **lexikalizovanou** zkratku.

V ilustrativním **administrativním textu** vidíme, jak je český text při práci se zkratkou explicitnější a uvádí o jevu více informací.

Ilustrativní texty v ruském a českém jazyce

Rusky

Česky

<p>...слепота (двухсторонняя), паралич, наркотическая и алкогольная зависимость и зависимость от медицинских препаратов, цирроз печени, рак, злокачественные опухоли (карцином), туберкулез (ТВС), диализ почек, ВИЧ, СПИД.</p> <p>обследование и лечение венерических заболеваний или СПИД, включая обследования на ВИЧ;</p> <p>...зависимость и зависимость от медицинских препаратов, цирроз печени, рак, злокачественные опухоли (карцином), туберкулез (ТВС), диализ почек, ВИЧ, СПИД</p> <p>...венерических заболеваний или СПИД, включая обследования на ВИЧ; (17)</p>	<p>...slepotou (oboustranná), ochrnutím, drogovou, alkoholovou závislostí a závislostí na lécívech, cirhózou jater, rakovinou, zhoubným nádorem (karcinom), nemocí TBC, dialýzou ledvin, infekcí HIV, nemocí AIDS.</p> <p>vyšetření a léčení pohlavních nemocí nebo AIDS včetně vyšetření na HIV pozitivitu</p> <p>...nemocí nebo AIDS včetně vyšetření na HIV pozitivitu; (18)</p>
---	---

V ostatních administrativních a převážně **publicistických textech** jsme v ruštině narazili na zkratky, které se spojují s určeným podstatným jménem do složeného výrazu se spojovníkem, fungují tedy ve složeném výrazu jako určující výraz, např. *ВИЧ-положительный статус, ВИЧ-аут, ВИЧ-статус, ВИЧ-диссидентству*. V českých textech jsme našli výskyt těchto iniciálových zkratk ve spojení s adjektivy také, nikoliv ale přes spojovník, např. *HIV negativní, DPH osvobozený, HIV pozitivní*. Kromě psaní přes spojovník se v ruštině také tyto zkratky skloňují – např. *Как мудаки помогают эпидемии СПИДа в России. Вчера вы ужаснулись ситуации со СПИДом в стране*.

Nebo jsme také v ruštině zaznamenali, že před iniciálovou zkratkou stojí obecný výraz, např. *Зараженный ВИЧ-инфекцией, заболевание ВИЧ*. V češtině jsme analogicky našli výrazy vytvořené na stejném základě, ale bez spojovníků, např. *infekce HIV, nemoc AIDS* (viz ilustrativní text výše).

6.3 Zkratky označující obecné pojmy z běžného života – ЧП, ЧС

6.3.1 Iniciálové zkratky ЧП, ЧС

Apelativní zkratky *ЧП* ve smyslu „чрезвычайное положение“ a *ЧС* „чрезвычайная ситуация“ se užívají výhradně v **publicistickém stylu** v ruském jazyce. Tyto zkratky analyzujeme pouze v publicistických textech, neboť se v administrativních textech nevykytují vzhledem ke své všeobecné povaze. Obě zkratky jsou polysémnní a označují více jevů, například ruská zkratka *ЧП* může také znamenat *чрезвычайное происшествие* nebo *частный предприниматель*. A zkratka *ЧС* může být také například označením pro *частную собственность* nebo *чёрный список*.

V českém jazyce jsme v žádných textech nenalezli podobné užití apelativní iniciálové zkratky jako v ruštině. Proto uvádíme pouze ilustrativní text v ruském jazyce. V námi vybraném příkladném textu se zkratky *ЧП* a *ЧС* vyskytují **kataforicky** v **distančním užití**. Koreferenční vztah je **antecedentní** a dané zkratky plní funkci kompresivní.

V různých ruských publicistických textech jsme našli výskyt těchto iniciálových zkratk v ustálených spojeních, např. *Режим ЧП, Режим ЧС, Реагировать на ЧП, потребовать готовность к ЧП, внимание к ЧП, предотвратить ЧС* aj. V rozsáhlejší informativní analýze na základě četby různorodých publicistických textů na internetových portálech jsme v markantní většině naráželi na kataforické užívání těchto dvou zkratk v distančním užití.

Ilustrativní text v ruském jazyce

Что такое ЧС, ЧП, самоизоляция и карантин

...были введены режимы повышенной готовности и чрезвычайной ситуации (ЧС). На всей территории России режим ЧС не вводился, не объявляли и режим ЧП (чрезвычайного положения).

Режим повышенной готовности и режим чрезвычайной ситуации...

Режим повышенной готовности и режим ЧС регулируются федеральным законом ...

...в области защиты населения и территорий от ЧС, соблюдать меры безопасности...

Согласно статье 56 Конституции РФ, чрезвычайное положение на всей территории России и в ее отдельных местностях может вводиться при наличии...

Срок действия чрезвычайного положения, вводимого на всей территории РФ.

(19)

7 Hodnocení a interpretace analyzovaného materiálu

Cílem naší praktické části bylo na vybraných příkladech znázornit a objasnit fungování ruských a českých zkratk v textu. Fungování vybraných zkratk jsme znázornili na konkrétních excerpovaných materiálech. V materiálech se zaměřujeme především na všechny druhy iniciálových zkratk, ať už akronyma, zkratky tvořené z počátečních liter, iniciálové zkratky tvořené z fonémů či smíšené druhy. Při excerpaci materiálu jsme čerpali z textů pragmatických, tedy oficiálního charakteru. Ke své práci jsme používali rusky psané a česky psané textové zdroje z internetu. V praktickém rozboru zkratk nám posloužilo 60 textů, z tohoto materiálu je 40 % administrativní styl a zbylých 60 % byly publicistické texty. U administrativních textů to byly převážně texty mezinárodních dohod, smluv, směrnic a pokynů, příruček a také pojistné podmínky nebo metodiky a státní statistiky. Tento typ textů je osobitý tím, že zkratky v něm jsou ve zkoumaných jazycích pevně zakotvené. Jeden administrativní text je dvojjazyčný, jedná se o ukázkou úryvku z dokumentu všeobecných podmínek pro cestovní zdravotní pojištění cizinců UNIQA. Zde jsme znázornili užití zkratk *ВИЧ/СПИД*, *HIV/AIDS*. V obou jazycích se jednalo o lexikalizované zkratky.

Mezi nejznámější zkratky patří především propriální názvy, konkrétně to jsou názvy států, politických organizací a podnikatelských subjektů. Známými jsou také apelativní abreviatury z ekonomické oblasti, a to jak v ruštině, tak i v češtině. Naopak mezi méně frekventované zkratky patří např. označení méně známých subjektů. Kromě námi vybraných zkoumaných zkratk se v těchto dokumentech nejčastěji objevovaly názvy světových organizací jako *OSN*, *OECD*, *OPEC*, *NATO*, *UNESCO*, *SNS*. V ruštině to byly iniciálové zkratky, např. *БОЗ*, *ООН*, *ОСЕАН*, *ЮНЕСКО* a jiné.

Předmětem analýzy bylo 12 zkratk ruských a 10 zkratk českých. Tyto zkratky jsme rozdělili na dvě hlavní skupiny – na propriální zkratky a apelativní zkratky. Tyto zkratky jsme analyzovali z pohledu užití zkratk v textu anaforicky, kataforicky, případně zda se jednalo o již naprosto lexikalizované zkratky. V rámci určování způsobu fungování zkratk v textu jsme se také zaměřili na rozlišení kontaktního či distančního výskytu abreviatur v textu. V rámci určení vztahů v souvislém textu jsme také zaznamenávali užití vybraných zkratk v postcedentu nebo antecedentu (viz tabulka č. 1). V jednotlivých příkladech jsme také zkoumali četnost jejich výskytu (viz tabulka č. 2).

Vybírali jsme texty, ve kterých byl výskyt zkratky minimálně tři a vícekrát. V těchto textech jsme se zaměřovali na námi vybrané zkratky, které jsme primárně analyzovali v této diplomové práci. Ostatní zkratky jsme zaznamenávali pouze okrajově a nijak jsme je v diplomové práci neanalyzovali.

V naší práci se nám potvrdilo, že v obou jazycích jsou nejvíce frekventované lexikalizované zkratky, např. ruské zkratky *РФ* a *ТВЭЛ*, v češtině např. *ČEZ* a *HIV/AIDS*. Na druhém místě našeho pomyslného žebříčku byly zkratky kataforické, které se převážně vyskytovaly v distančním užití a v antecedentu. Byly to například ruské zkratky *ЕС*, *ЧЕЗ* a české zkratky *USA*, *EU*. Posléze následovaly zkratky užívané anaforicky, které se nejčastěji vyskytovaly v distančním užití a v postcedentu, například v ruštině to byly zkratky *США* a *ЕЭП*, v češtině zkratky *RF* a *EHP*. Všechny námi analyzované zkratky a jejich fungování v textu jsou znázorněny graficky v tabulce č. 1.

Na základě výzkumu jsme sestavili také druhou tabulku, ve které jsme zaznamenali frekvenci daných zkratek, původní pojmenování, synonyma a odvozená jména a výskyt zkratek v administrativním či publicistickém funkčním stylu. Pravdou zůstává, že toto třídění je vytvořeno pouze na základě ilustrativních textů v naší diplomové práci – a ve velkém množství excerpovaného materiálu jsme našli také odlišné užívání námi vybraných zkratek v textech. Záměrně jsme také vybrali administrativní a publicistický styl, protože u nich jsme předpokládali markantnější rozdíl mezi funkcí informativní a funkcí expresivní. Ale naše očekávání se nepotvrdila, neboť mnohdy se administrativní a publicistické texty prolínaly a zkratky byly užívané ve všech případech informativně, nikoliv expresivně.

V rámci obecnějšího obrazu výzkumu jsme zjistili, že oba jazyky využívají přístavky – ať už v antepozici či postpozici – vůči dané zkratce. Tyto přístavky tak mají explikativní funkci – jako například *nemoc AIDS, infekce HIV*. Ruština k tomu navíc používá zástupné synonymum obecného charakteru, které v průběhu textu odkazuje na výše zmíněnou zkratku. Jak jsme již v úvodu této kapitoly sdělili, v ruských textech se ve většině případů zkoumané zkratky objevovaly lexikalizovaně. Jednalo se o zkratky, které byly všeobecně známé, např. *ВИЧ* a *СПИД*. Obzvlášť v administrativních textech, ve kterých se užívá stroze jednoznačný lexikon, dochází k užívání iniciálových zkratek nejčastěji v anaforickém užití v kontaktním výskytu. Jedná se například o ruskou zkratku *ЕЭП*, která je polysémní. Uvedení či opakování původního plného pojmenování v textu brání případnému nepochopení při dešifraci iniciálové zkratky.

Prokázalo se nám, že u méně známých zkratek je vždy anaforické užití v kontaktním výskytu v postcedentu. To znamená, že zkratka většinou byla uvedena v závorce hned po plném původním pojmenování. Dále se zkratka v textu většinou vykytuje samostatně bez opětovného střídání s původním pojmenováním – to se uplatňuje z důvodu zamezení zbytečného natahování textu. Jedná se například o ruskou zkratku *ЕЭП* a také o českou zkratku *EHP*. Došli jsme tedy k závěru, že chování zkratky v textu nezáleží na typu zkratky, ale na známosti daného jevu mimojazykové reality, a tedy i na jeho označení zkratkou a na funkčním stylu daného textu.

V ruském jazyce jsme se na rozdíl od češtiny často setkávali s užitím iniciálových zkratek ve složených výrazech se spojovníkem, např. *Россия-ЕС, ВИЧ-инфекции, ВИЧ-аит, ВИЧ-положительных* aj. V češtině jsme takové příklady nenašli, tímto se nám potvrdila teorie z materiálů Ústavu pro jazyk český, že psaní výrazů se spojovníkem v praxi českého jazyka není běžná. (ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=781>)

Také jsme se přesvědčili, že v ruských textech se zkratky objevují častěji, což potvrzuje známý fakt oblíby a častého použití všech typů zkratek v ruskojazyčném prostředí. Na rozdíl od českého jazyka se v mnoha případech zkracují apelativa. V ruštině jsme se také setkali s texty, které podle našeho úsudku byly právě přetíženy zkratkami na úkor jasnosti a přehlednosti. To znamená, že naše odpověď na otázku, zdali má ruština více zkratek než čeština, je, že částečně ano i ne, neboť rozdíl je v tom, že čeština má také mnoho zkratek, ale nepoužívá je tak často a přirozeně jako ruština. V českém jazyce to je například zkratka *DV* (*duševní vlastnictví*).

Zkratky nejsou mezi překladateli nebo u běžných čtenářů příliš oblíbené, protože jejich překlad je mnohdy časově náročný, obzvlášť když má zkratka více významů, např. hlavně u apelativních pojmů – v naší práci to byly např. zkratky z běžného života *ЧП* a *ЧС*. Internetový portál sokr.ru uvádí více než 50 různých významů k těmto apelativním zkratkám.

V ruštině se také častěji setkáváme se zkratkami operativními, které bývají vytvářeny jednorázově pro potřebu daného článku. Tyto zkratky se většinou týkají akcí a reklam apod. Například *БК Фест, дело MH-17*.

Některé iniciálové zkratky se v některých textech skloňovaly, to znamená, že pádová koncovka psaná miniskulemi nebo majuskulemi byla psaná za zkratkou. A v některých textech tatáž zkratka zůstávala nesklonná, tzv. v nominativu jmenovacím. Ke skloňování iniciálových zkratek tedy zpravidla docházelo pouze v publicistickém stylu, v češtině: *ČEZu, NASy, UFem*, ale také *UFEM*, v ruštině např. *СПИДом*.

Co se týče překladu zkratek, řídili jsme se podle teorie Šapalové. Do ruštiny byly zkratky v našem materiálu většinou kalkovány a transliterovány (např. *CIIIА*), kdežto v češtině se většinou jednalo o transplantaci, např. *HIV/AIDS*, pokud se jednalo o překlad z angličtiny. Pokud se zkratka překládala do ruštiny, docházelo ještě k transliteraci, např. *ЧЕЗ*. Většinou se jednalo o zkratky překládané z angličtiny.

7.1.1 Tab. č. 1: Grafické znázornění fungování zkratk v ruském a českém textu

zkratka	anafor a	katafor a	lexikalizova ná z.	kontakt ní	distanč ní	antecede nt	postcede nt
США	x				x		x
USA		x			x	x	
РФ			x				
RF	x				x		x
ЕС		x			x	x	
EU		x			x	x	
ЕЭП	x			x			x
ЕНР	x			x			x
ЧЕЗ		x		x		x	
ČEZ			x				
ТВЭЛ			x				
TVEL			x				
НДС			x				
DPH		x			x	x	
ВВП			x				
НДР		x			x	x	
ВИЧ/СП ИД			x				
HIV/AIDS			x				
ЧП		x			x	x	
ЧС		x			x	x	

7.1.2 Tab. č. 2: Grafické znázornění frekvence výskytu zkratk ruském a českém textu

Jazyk	Zkratka	Původní pojmenování	Synonyma a odvozená jména	Funkční styl
Ruština	США	Соединённые Штаты Америки	Американский	Administrativní
	8x	2x	4x	
Čeština	USA	Spojené státy americké	Americký	Administrativní
	25x	4x	20x	
Ruština	РФ	-	Россия	Administrativní
	10x	-	5x	
Čeština	RF	Ruská federace	Rusko	Administrativní
	44x	6x	41x	
Ruština	ЕС	Европейский союз	Евросоюз	Administrativní
	100x	1x	2x	
Čeština	EU	Evropská unie	Unie	Administrativní
	43x	8x	14x	
Ruština	ЕЭП	Европейское экономическое пространство		Administrativní
	63x	12x		
Čeština	ЕНП	Evropský hospodářský prostor		Administrativní
	4x	3x		
Ruština	ЧЭЗ	ЧЭЗ České energetické závody	CEZ, ЧЭЗ	Publicistický
	3x	3x	2x, 5x	
Čeština	ČEZ	-	Elektrárna	Publicistický
	4x		6x	

Ruština	ТВЭЛ	-		Publicistický
	5x			
Čeština	TVEL	-		Publicistický
	5x			
Ruština	НДС	-	Налог	Publicistický
	9x		5x	
Čeština	DPH	Daň z přidané hodnoty		Publicistický
	11x	1x		
Ruština	ВВП	-		Publicistický
	10x			
Čeština	HDP	Hrubý domácí produkt		Publicistický
	9x	1x		
Ruština	ВИЧ/СПИД	-		Administrativní
	4x			
Čeština	HIV/AIDS	-		Administrativní
	4x			
Ruština	ЧП	Чрезвычайное положение		Publicistický
	3x	7x		
Ruština	ЧС	Чрезвычайная ситуация		Publicistický
	11x	9x		

Závěr

Cílem předkládané diplomové práce bylo uvést čtenáře do problematiky fungování iniciálových zkratk v ruském a českém textu.

Záměrně jsme vybrali administrativní a publicistický styl, protože u nich jsme předpokládali markantnější rozdíl mezi funkcí informační a funkcí expresivní. Ale naše očekávání se nepotvrdila, neboť mnohdy byly zkratky užité ve všech případech informativně, nikoliv expresivně.

Předmětem analýzy bylo 12 zkratk ruských a 10 zkratk českých, které jsme studovali na platformě 60 různých textů. Ke každé zkratce jsme uvedli stručnou charakteristiku a způsoby užití zkratky v textu z pohledu anaforického, kataforického či lexikalizovaného fungování. V souvislosti s touto charakteristikou jsme rozlišili kontaktní či distanční výskyt abreviatury v textu a také jsme určili, zdali se zkratka nacházela v postcedentu nebo antecedentu. Načež jsme tyto parametry graficky znázornili v první tabulce. V druhé tabulce jsme zaznamenali na základě výzkumu našich ilustrativních textů frekvenci použití vybraných zkratk, synonyma a odvozená jména a funkční styly. Vybírali jsme texty, ve kterých byl výskyt zkratky minimálně tři a vícekrát.

Dodáváme, že jsme se zaměřovali pouze na námi vybrané zkratky, které jsme také uváděli v ilustrativních textech v této práci. Ostatní zkratky jsme zaznamenávali pouze okrajově bez hlubšího studování.

Specifikace a analýza fungování iniciálových zkratk v textech nám prokázala, že nejvíce zastoupené jsou jak v ruském, tak i českém jazyce zkratky lexikalizované. Tuto tendenci vysoké frekvence užívání těchto lexikalizovaných iniciálových zkratk spatřujeme v konjunkturu a dynamičnosti lexikálního přejímání a módního nadužívání současných cizojazyčných slov a v tendenci k řečové ekonomii. Mnohé iniciálové zkratky se tedy osamostatňují a procházejí procesem lexikalizace.

Dále se k našemu překvapení na druhém místě nejvíce vyskytovaly kataforické zkratky, posléze i anaforické. Pravdou zůstává, že toto třídění je vytvořeno pouze na základě ilustrativních textů v naší diplomové práci a ve velkém množství excerpovaného materiálu jsme našli také odlišné užívání těchto zkratk. K anaforickému užívání zkratk docházelo nejvíce v administrativních textech, aby se uvedením původního plného pojmenování zamezilo případnému nesprávnému pochopení iniciálové zkratky, která

mnohdy může být polysémnní, to znamená, že může mít více významů. V souvislosti s tím, jsme došli k závěru, že chování zkratky v textu se neodvíjí od druhu zkratky, ale od toho, do jaké míry je známý daný označovaný jev mimojazykové reality, a tedy na jeho označení zkratkou a na funkčním stylu daného textu.

Podstatným rozdílem v užívání zkratek v ruském a českém textu je zkracování apelativ. Potvrdilo se nám, že v ruském jazyce se tyto zkratky užívají podstatně více než v češtině. V českém jazyce – na rozdíl od ruského jazyka – je používání a tvoření apelativních zkratek nepřírozené a ojedinělé.

Cílem naší práce bylo také zjistit, zdali iniciálové zkratky v ruském a českém jazyce skloňujeme. Zjistili jsme, že ano, v obou jazycích je to poměrně běžné, ale tento způsob se projevuje primárně v publicistickém stylu.

Okrajově jsme v naší práci v souvislosti s popisováním charakteristiky analyzovaných iniciálových zkratek uváděli také původní výskyty zkratek a způsoby jejich překladů do ruského a českého jazyka. Výsledkem bylo, že ruština dává přednost kalkování a transliterování a v češtině se nejčastěji jednalo o transplantaci. Většinou se jednalo o zkratky překládané z angličtiny.

Závěrem této práce můžeme konstatovat, že se nám podařilo dosáhnout uvedeného tangentu a zhodnotit užívání iniciálových zkratek v ruském a českém textu.

Výsledky odhalené v absolventské práci mohou být užitečné pro další analýzu iniciálových zkratek z pohledu studie jejich výskytu v hovorovém jazyce a studentském slangu, který nese převážně expresivní charakter.

Resumé

Данная дипломная работа рассматривает базовое понимание специфики работы инициальных аббревиатур в русском и чешском текстах. Данная тема очень актуальная, так как инициальные аббревиатуры, являются постоянно пополняющейся группой слов.

Для понимания самого характера инициальных аббревиатур мы начали с более широкого описания словообразования и, следовательно, мы рассмотрели саму характеристику аббревиатур в русском и чешском языках.

Инициальные аббревиатуры, как правило, являются проблематичными при переводе, так как их происхождение часто походит от иностранного языка. Таким образом, мы также изложили основные принципы транслатологических приёмов, которые мы рассмотрели при практическом анализе.

В последней части второй главы мы описали основные характеристики инициальных аббревиатур и, следовательно, перешли к следующей части, которая была посвящена описанию функционирования инициальных сокращений в связном тексте. Где были рассмотрены основные параметры методологии извлеченного материала.

Наша теоретическая часть основывалась на работах русских и чешских лингвистов, таких как Елена Земская, Люба Мрочецова, Йосиф Грбачек, Милан Елинек, или Драхослава Кшандова.

Взаимное влияние развития общества и динамики языка неоднократно проявлялось в истории человечества.

В начале 20. века неотъемлемой частью словообразовательной системы стали аббревиатуры, как в русском, так и в чешском языках, но в русском языке данное явление началось на тридцать лет раньше.

Во всех постсоветских странах, язык значительно изменил свою форму в связи с трансформациями политико-экономическими и социальными процессами, происходящими с конца 80-х лет 20. века.

Словарный запас людей начался обогащаться, прежде всего, названиями в новых торгово-рыночных сферах и отношениях, маркетинге, менеджменте, в сфере

финансов и банковского дела, но также наименованиях новых видов товаров, привозимых из запада, а также названиями для новых разработок в области культуры, спорта и туризма.

Также для людей новыми были понятия в области компьютерной техники и информатики, в бизнесе и рекламе.

Национальным языкам было недостаточно старых наименований для новых сфер деятельности. Быстрыми темпами менялись события и таким образом, самым простым путём, было принятия новых названий из западных языков (в основном с английского), внедрением интернационализмов.

В девяностых годах после распада СССР в русском и в чешском языках появляются аббревиатуры, которые указывают на существование иностранных реалий. Благодаря демократизации торговли и появлению новых предприятий появились новые сокращения. Например, в русском языке: *Сбербанк, Межгосбанк, ЮКОС, Люфтганза*, в чешском языке: *Eurotel, Centrotex, Ekotrans Moravia, Telecom*, и др.

В настоящее время самыми используемыми аббревиатурами являются инициальные. Для русского языка типичными аббревиатурами в основном являются названия стран или названия российских учреждений, например: *СССР, НАТО, МИД, США, ООН, СНГ, РФ* и др.

Следует отметить, что текущая активизация, высокая производительность, модельное разнообразие и инновации в сокращениях в обоих языках свидетельствует о том, что аббревиатуры будут по-прежнему предметом лингвистического анализа. Издание словарей сокращений свидетельствует о том, что число аббревиатур постоянно растёт.

В русском языке аббревиатуры стали более распространёнными чем в чешском языке. Главное отличие в большем количестве употребления аббревиатур обозначающие имена нарицательные в русском языке.

Чешский язык склонен к сокращениям сложных названий имён собственных, которые показывают, что в чешскую лексическую систему аббревиатуры не внедрились так глубоко, как в систему русского языка.

Несмотря на разногласность употребления аббревиатур, необходимо отметить, что многие сокращения, которые изначально были вторичными, то есть альтернативным, благодаря своей динамической природе со временем получили статус первичных словесных инструментов, например: *Kompas, Semafor, Kazeto, laser, radar, Disk*, и др.

Таким образом становятся самостоятельными единицами и проходят через процесс лексикализации. Некоторые аббревиатуры, которые поддались лексикализации, со временем теряют свой вторичный статус и становятся определяющими словами, например слово *бомж*.

В практической части нашей работы инициальные аббревиатуры русского и чешского языков подлежат нашему анализу.

В работе придерживаемся мнения Й. Грбачека (1979), чье мнение в нашей работе, являлось главным и которого мы придерживались. Он подразделяет аббревиатуры на:

графические (*грам.* = *грамматика*, *лит.* = *литература*, *т. д.* = *так далее*),

инициальные (*США* = *Соединённые Штаты Америки*, *РФ* = *Российская Федерация*),

сокращенные слова (*комп* = *компьютер*, *Елизавета* = *Лиза*),

сложносокращенные слова (*комсомол* = *коммунистический союз молодёжи*, *экобус* = *экологический автобус*).

Инициальные аббревиатуры следуя теории Й Грбачека (1979), разделяются на:

аббревиатуры, возникшие путем объединения начальных гласных звуков нарицательных существительных, например: *вуз-высшее учебное заведение*, *загс-запись актов гражданского состояния*, *МХАТ-Московский Художественный Академический Театр* и др.

аббревиатуры, возникающие при объединении названий начальных букв собственных названий, например *СССР-Союз Советских Социалистических Республик*, *ВДНХ-выставка достижений народного хозяйства* и др.

Стилистические функции мы определяли на основе классификации Е. А. Земской (1992), которая составлена из пяти функций:

Собственно номинативную

Конструктивную

Компрессивную

Экспрессивную

Стилистическую

В работе мы главным образом сталкивались с функцией компрессивной, так как это главная функция инициальных аббревиатур.

Мы разделили практическую часть на две основные области исследования. В первой части мы проанализировали проприальные инициальные аббревиатуры, а во второй части мы работали с апеллятивными инициальными аббревиатурами на основе исследования материала из административных и публицистических текстов, отдельно в русском и чешском языке. Под административными текстами мы понимаем различные международные соглашения, договоры, директивы и т. д. Под публицистическими текстами мы понимаем различные интернет-порталы, периодические издания и новостные статьи экономического, политического и культурного характера.

Одной из целей работы было выявить информативную или экспрессивную функцию аббревиатур в этих двух стилях.

В итоге мы выяснили, что невозможно было выявить разную функцию нами выбранных аббревиатур, так как они часто использовались во всех случаях только информативно.

Предметом анализа были 12 сокращений русских и 10 сокращений чешских, которые мы изучили на базе 60 различных текстов. Каждой аббревиатуре мы дали краткую характеристику и способы использования в тексте с точки зрения анафорического, катафорического или лексикализованного функционирования. В связи с этой характеристикой мы дифференцировали контактное или дистанционное появление аббревиатуры в тексте. Мы также определили, если аббревиатура находилась в качестве антецедента или постцедента. После чего мы графически изобразили эти параметры в первой таблице. Во второй таблице мы отметили частоту использования выбранных сокращений, синонимов и производных имен и функциональные стили, основываясь на исследованиях наших

иллюстративных текстов. Мы выбирали тексты, в которых появление аббревиатуры было не менее трех раз.

Мы сосредоточились только на выбранных нами аббревиатурах, которые мы также изображаем в иллюстративных текстах в этой работе, а остальные аббревиатуры мы не анализировали.

Специфика и анализ функционирования инициальных аббревиатур в текстах показали нам, что наиболее представленными являются лексикализованные сокращения как в русском, так и в чешском языках, например: русские аббревиатуры *РФ* и *ТВЭЛ*, а в чешском языке, например: аббревиатуры *ČEZ* и *HIV/AIDS*. Лексикализованные аббревиатуры в тексте выступают как первичные наименования и выполняют номинативную функцию. Данную тенденцию к высокой частоте употребления этих лексикализованных сокращений видно в положении и динамичности лексического применения и актуального и чрезмерного использования современных иностранных слов, а также в тенденции к экономии лексических единиц.

На втором месте находилось катафорическое употребление инициальных аббревиатур в тексте, которые в основном стояли в дистанционном расстоянии в антецеденте.

А затем в наименьшем количестве употреблялись инициальные аббревиатуры в анафорическом употреблении, которые использовались дистанционно и в постцеденте, например, в русском языке это были аббревиатуры *США* и *ЕЭП*, а в чешском языке это касалось аббревиатур *RF* и *ENP*. Более того, русская аббревиатура *ЕЭП* является полисемантической, а значит, что сокращение имеет несколько значений.

Мы узнали, что у менее известных сокращений всегда употребляется анафорическое использование в контактном появлении в постцеденте. Это означает, что аббревиатура в основном указана в скобках сразу после полного первоначального наименования. Кроме того, аббревиатура в тексте обычно выделяется отдельно, не заменяя полным наименованием, это применяется для предотвращения ненужного нагромождения текста.

Анафорическое употребление сокращений наиболее встречается в административных текстах, так как в начале текста необходимо указать полное

наименование, чтобы избежать неправильного понимания инициальной аббревиатуры, которая часто может быть многозначной.

В связи с этим, мы пришли к выводу, что поведение аббревиатур в тексте не зависит от вида аббревиатуры, а от того, насколько известен данный феномен mimo языковой реальности, и на функциональном стиле данного текста. Кроме того, русский язык использует синонимы от инициальных сокращений, которые в тексте ссылаются на вышеупомянутую аббревиатуру.

В рамках более широкого исследования, мы обнаружили, что оба языка используют разные положения лексических единиц, будь то в препозиции или в постпозиции к данному сокращению, эти аббревиатуры имеют экспликационные функции, как например: *infekce HIV, netos AIDS, служба AAD* и др.

В русском языке, мы сталкивались с использованием инициальных сокращений в сложных выражениях написанные через дефис, например: *Россия-ЕС, ВИЧ-инфекции, ВИЧ-аут, ВИЧ-положительных*.

В чешском языке мы таких примеров не нашли, что подтверждает теорию из материалов Института чешского языка, что написание выражений с дефисом в практику чешского языка не вступает.

Существенным отличием в использовании сокращений в русском и чешском текстах является сокращение апеллятивных слов. В ходе анализа подтвердилось, что в русском языке эти сокращения используются значительно чаще, так как в чешском языке в использование и формирование апеллятивных аббревиатур является неестественным и единичным. Тем не менее, чешский язык имеет много сокращений, но они используются не так часто как в русском языке, например аббревиатура *DV (duševní vlastnictví)*.

Также в русском языке мы встретились с текстами, которые по нашему мнению были просто перегружены сокращениями за счет ясности и наглядности текста.

Многие инициальные аббревиатуры в некоторых текстах склонялись и имели окончания соответствующему падежу. А в некоторых текстах эта же аббревиатура оставалась несклоняемой т.е. в именительном падеже. Таким образом, склонение инициальных сокращений обычно происходит только в публицистическом стиле,

например, в чешском языке *ČEZu, NASy, UFem*, также *UFEM*, а в русском языке например *СПИДом*.

Для цельного описания аббревиатур было необходимо узнать её происхождение, по этому мы на основе теории Шапаловой (2003) узнали что, перевод сокращений на русский язык был основан на калькировании и транслитерации, например *США*.

В то время как при переводе на чешский язык использовался приём трансплантации, например *HIV/AIDS*. Стоит отметить, что если аббревиатура была переведена на русский язык, она еще прошла через транслитерацию, например *ЧЕЗ*.

В рамках характеристики аббревиатур мы также рассмотрели и изобразили их однозначность и многозначность.

Необходимо подчеркнуть, что целью нашей дипломной работы был не сам анализ перевода сокращений, а общая оценка использования и функционирования инициальных сокращений в русском и чешском текстах.

Также дополнили заключительную часть прикреплением словаря, который разделён на проприальные и апеллятивные аббревиатуры, которые являются составной частью инициальных аббревиатур.

В итоге, мы можем утверждать, что нам удалось достичь указанных целей, проанализировать и оценить использование инициальных сокращений в русском и чешском текстах.

Результаты показанные в данной дипломной работе могут быть полезны для дальнейшего анализа инициальных аббревиатур, с точки зрения исследования их появления в разговорном языке и сленге, который несёт, в основном, экспрессивную функцию.

Seznam zdrojů

Knížní zdroje

Rusky psané zdroje

АБРОСИМОВА, Л. С. *Словообразование в языковой категоризации мира*. Издательство Южного федерального университета 2015. Ростов на Дону. 326 с. ISBN 9785041266325.

АДМОНИН, В. Г. Мегамир, „Новые слова и словари новых слов“. Ленинград, 1978, с. 136-142.

АЛЕКСЕЕВ, Д.И. *Аббревиация в русском языке*: Дис. д-ра филол. наук. Куйбышев, 1977. 442 с.

ВАЛГИНА, Н. С. *Активные процессы в современном русском языке*. Москва: Логос, 2003. 302 с. ISBN 5-94010-092-9.

ЗЕМСКАЯ, Е. А. *Словообразование как деятельность*. Москва: URSS, 2007. 220 с. ISBN 978-5-382-00217-0.

ЗЕМСКАЯ, Е. А. *Современный русский язык. Словообразование: учебное пособие*. Москва: Флинта, 2005. 328 с. ISBN 978-5-89349-634-5.

ЗЕМСКАЯ, Е. А., 1996. *Русский язык конца XX столетия (1985–1995)*. Москва. ISBN 5-7859-0001-7. с. 93.

МИЛОСЛАВСКИЙ, И. Г. *Словообразование*. В: Современный русский язык. Под ред. Л. А. Новикова. Санкт-Петербург: Лань, 1999. 854 с. ISBN 5-8114-0128-0.

ФИЛИН, В.И., глав. ред.: *Русский язык. Энциклопедия*. Москва 1979. 431 с.

ФИЛИППОВА, Л. С. *Современный русский язык. Морфемика. Словообразование*. Учебное пособие. Москва: Флинта, 2009. 244 с. ISBN 978-5-9765-0796-8.

ЧУНЬЦЗЕ, Л. *Тенденция к экономии словообразовательных средств в современном русском языке*. In: Роговая К.А., Рогожинская Н.О., *Русское слово в мировой культуре. Русский текст и русский дискурс сегодня*. Материалы

X Конгресса международной ассоциации преподавателей русского языка и литературы. Санкт-Петербург, 2003, с. 283.

ШАПАЛОВА, А. П. *Аббревиация и акронимия в лингвистике*. Ростов-на-Дону: РГПУ, 2003. 350 с. ISBN: 5-8480-0344-0.

Česky psané zdroje

AUTORSKÝ KOLEKTIV PRACOVNÍKŮ LINGEA. *Pravidla českého pravopisu*. Lingea s.r.o., nakladatelství Lingea s.r.o., Brno 2008.

ČERMÁK, F., *Jazyk a jazykověda*. Praha: Karolinum. 2001. 382 s. ISBN 8024601540. 382 s.

DOKULIL, M. *Tvoření slov v češtině I*. ČSAV, Praha 1962.

HAVRÁNEK, B. a kol. *Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy I. Hláskosloví a tvarosloví*, Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1961.

HOFFMANOVÁ, J. *Členění textu a principy jeho výstavby*. In *AGSČ*, 2013, s. 918–943.

HRBÁČEK, J. *Jazykové zkratky v češtině*. Praha: Univerzita Karlova, 1979. 126 s.

HRBÁČEK, J. *Nárys textové syntaxe spisovné češtiny*. Trizonia. 1994. 134 s. ISBN 80-85573-51-2.

HRBÁČEK, J. *Zkratky a tvoření slov*. *Naše řeč*, ročník 55/2–3, 1972, s. 124–130.

JELÍNEK, M. In: *Encyklopedický slovník češtiny*. KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 604 s. ISBN 80-7106-484-X.

JELÍNKOVÁ, J. *Abreviatury a zkratková slova v současné ruské publicistice a jejich české ekvivalenty (společensko-politická oblast)*. Magisterská diplomová práce. Brno: Masarykova Univerzita, 2012. 130 s.

KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 604 s. ISBN 80-7106-484-X.

KARLÍK, P., NEKULA, M., RUSÍNOVÁ, Z., Z. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 2008. 653 s. ISBN 9788071069805.

KŠANDOVÁ, D. *Tvoření zkratkových pojmenování a víceslovných nominací v současné ruštině*. In.: Acta Academica Karviniensia, č. 4, 2013, s. 114 ISBN 9788071069805121.

MROVĚCOVÁ, L. *Způsoby obohacování slovní zásoby ruštiny podnikatelské sféry v synchronně-diachronním aspektu (v porovnání s češtinou)*. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta, 2009.

JELÍNEK, M. *Krátká zpráva v současné ruské a české publicistice. Jazyk a text*. 2009. ISBN 9788024422787.

RUSÍNOVÁ, Z. In: *Slovotvorba. Encyklopedický slovník češtiny*. KARLÍK, P., NEKULA, M., 2008. s. 501.

Slovníkové zdroje

КОВАЛЕНКО, Е. Г. и колл. *Новый словарь сокращений русского языка*, М 1995.

ОЖЕГОВ, С. И. *Словарь русского языка*. Москва, 1997. 944 с. ISBN 978-5-9900358-6-7.

LINHART, J. a kolektiv. *Slovník cizích slov pro nové tisíciletí*. Dialog, Český Těšín 2002.

Internetové zdroje

ČEŠTINAVESLOVNÍKU.CZ. *Anafora*. [online] cit. 2020-03-22 Dostupné z: <https://www.cestinaveslovníku.cz/anafora/>

HRBÁČEK, J. *Srovnání dvou překladů z hlediska využití prostředků koheze textu*. Naše řeč. Ročník 70 (1987), číslo 3. s. 123–130. [online] cit. 2020-03-22 Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6699>

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. Mpra 2008–2020. Jazyková poradna ÚJČ AV ČR. [online] Cit. 2020-02-24 Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=781>

JELÍNEK, M. ZKRATKA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. 2017. [online] Cit. 2020-02-26 Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ZKRATKA#inici%C3%A1lov%C3%A1%20zkratka>

MACHÁČKOVÁ, E. *K úloze některých spojovacích prostředků v textu (zvl. Prostředků s významem odporovacím)*. Naše řeč. Ročník 70 (1987), číslo 3. s. 113–122. [online] Cit. 2020-03-22 Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6698#_ftnref8

MY SHARED.RU. *Integrační tendence v oblasti tvoření slov v současných slovanských jazycích*. Эдуард Тыков. Zveřejněno 2014-02-05, Cit. 2020-04-07. <http://www.myshared.ru/slide/709414/>

VLKOVÁ, V. *Iniciálové zkratky v textu*. Časopis Světlo. FFC Public č. 01/2001. [online] Cit. 2020-02-26 Dostupné z: <http://www.odbornecasopisy.cz/svetlo/casopis/tema/inicialove-zkratky-v-textu--16957>

СЛОВА И СИМВОЛЫ. *Сокращения в русском языке*. 2001-06-14 [online] Cit. 2020-02-19 Dostupné z: <http://kibir-k.blogspot.com/2011/06/blog-post.html>

Seznam excerpovaných textů

Seznam zdrojů ilustrativních textů

1. СОГЛАШЕНИЕ О ВЗАИМНОЙ ОБОРОНЕ 1958Г.Пир центр.ру. 2020. [online] Cit. 2020-04-22. Dostupné z: <http://www.pircenter.org/sections/193-soglashenie-o-vzaimnoj-oborone-1958g>
2. ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Česká republika a USA*. [online] Cit. 2020-04-22. Dostupné ze: <https://www.cssz.cz/web/cz/-/usa>
3. ТОРГОВОЕ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ В ЧЕШСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ. Торгово экономическое сотрудничество России и Чехии. [online] Zveřejněno 2011-02-01 Cit. 2020-04-05 Dostupné z: <http://www.rustrade.cz/ru/trade-economy>
4. EVROPSKÁ UNIE A RUSKO. *Parlament České republiky. Kancelář Poslanecké sněmovny. Parlamentní institut*. [online] Zveřejněno 2006-11-01 Cit. 2020-04-05 Dostupné z: <file:///C:/Users/Stela/Downloads/pi-3-053.pdf>
5. СОГЛАШЕНИЕ О ПАРТНЕРСТВЕ И СОТРУДНИЧЕСТВЕ. *Совместное заявление о расширении ЕС и отношениях Россия-ЕС*. [online] Zveřejněno 2004-04-27 Cit. 2020-04-05 Dostupné z: https://russiaeu.ru/userfiles/file/joint_statement_on_eu_enlargement_and_russia_eu_relations_2004_russian.pdf
6. POKYNY K VÝKLADU A UPLATŇOVÁNÍ SMĚRNICE RADY 93/13/EHS ZE DNE 5. DUBNA 1993 O ZNEUŽÍVAJÍCÍCH UJEDNÁNÍCH VE SPOTŘEBITELSKÝCH SMLOUVÁCH. [online] Zveřejněno 1993-04-05. Cit. 2020-04-01 Dostupné z: https://www.mpo.cz/assets/cz/ochrana-spotrebitele/eu-a-spotrebitel/2019/7/Pokyny-k-vykladu-a-uplatnovani-smernice-Rady-93_13_EHS-ze-dne-5--dubna-1993-o-zneuzivajicich-ujednanich-ve-spotrebitelstych-smlouvach-_cs_.pdf
7. СОГЛАШЕНИЕ О ЕВРОПЕЙСКОМ ЭКОНОМИЧЕСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ. [online] Zveřejněno 1994-01-01. Cit. 2020-04-01 Dostupné z: <https://eulaw.edu.ru/spisok-dokumentov-po-pravu-evropejskogo-soyuza/soglashenie-o-evropejskom-ekonomicheskom-prostranstve-1992-g/>
8. ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Průručka pro migrující osoby 2014 Informační materiál*. [online] Zveřejněno 2014-09-01. Cit. 2020-04-02

Dostupné

z:

<https://www.cssz.cz/documents/20143/189523/priruckapromigrujici17811gkdasdjgvpwrdyhvsepawpewhadlbii.pdf/e067dc39-41da-8c35-6152-2dd0ac792acf>

9. ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ ВОСТОЧНОЙ И ЦЕНТРАЛЬНОЙ ЭВРОПЫ. *Чешская компания ЧЕЗ (ČEZ České energetické závody) ведет переговоры со второй компанией о продаже своих активов в Болгарии.* Alexander Janushevski. [online] Zveřejněno 2018-12-04. Cit. 2020-04-24 Dostupné z: <https://erece.org/2018/12/04/cheshskaya-kompaniya-chez-cez-ceske-energeticke-zavody-vedet-peregovory-so-vtoroj-kompaniej-o-prodazhe-svoih-aktivov-v-bolgarii/>
10. ČESKÁ TELEVIZE.CZ. *Aktivisté Greenpeace přerušili valnou hromadu ČEZu, vnikli do sálu.* [online] Zveřejněno 2019-06-26. Cit. 2020-04-24. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2852765-aktiviste-greenpeace-prerusili-valnou-hromadu-cez-vnikli-do-salu>
11. РИА НОВОСТИ.РУ. *Компания Росатома сейчас не собирается возобновлять работы в Фордо.* [online] Zveřejněno 2019-12-12 Cit. 2020-04-25. Dostupné z: <https://ria.ru/20191212/1562299142.html>
12. OENERGETICE.CZ. *Temelín testuje jaderné palivo od firmy Westinghouse.* Jiří -Puchnar. [online] Zveřejněno 2019-04-11. Cit. 2020-04-25. Dostupné z: <https://oenergetice.cz/elektrarny-cr/temelin-testuje-jaderne-palivo-od-firmy-westinghouse>
13. VARLAMOV.RU. *Госдума приняла закон о повышении НДС.* [online] Zveřejněno 2018-07-24. Cit. 2020-04-25. Dostupné z: <https://varlamov.ru/3021413.html>
14. EUROZPRÁVY.CZ. *DPH musí být zachována. Odklad je možný jen výjimečně, oznámil Havlíček.* [online] Zveřejněno 2020-04-22. Cit. 2020-04-25. Dostupné z: https://eurozpravy.cz/ekonomika/ceska-republika/dph-musi-byt-zachovana-odklad-je-mozny-jen-vyjimecne-oznamil-havlicek.d2bc709c/#utm_content=freshnews&utm_term=DPH&utm_medium=hit&utm_source=search.seznam.cz
15. ИНТЕРФАКС.РУ. [online] *S&P спрогнозировало сокращение российского ВВП на 4,8% в 2020 году.* Zveřejněno 2020-04-24. Cit. 2020-04-25. Dostupné z: <https://www.interfax.ru/business/705953>

16. NOVINKY.CZ. *Dluh Německa letos rapidně vzroste, přesáhne 75 procent HDP.* [online] Zveřejněno 2020-04-22. Cit. 2020-04-25. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/koronavirus/clanek/dluh-nemecka-letos-rapidne-vzroste-presahne-75-procent-hdp-40321438>
17. ОБЩИЕ УСЛОВИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО МЕДИЦИНСКОГО СТРАХОВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ГРАЖДАН. *Условия страхования УНИКА UNIQA в Праге Чехия.* [online] Zveřejněno 2014-01-01. Cit. 2020-04-02 Dostupné z: <https://www.pojistenicizincu.cz/usloviya-strahovaniya-uniqa.pdf>
18. VŠEOBECNÉ POJISTNÉ PODMÍNKY PRO CESTOVNÍ ZDRAVOTNÍ POJIŠTĚNÍ CIZINCŮ. *Pojistné podmínky pro zdravotní pojištění cizinců UNIQA v Praze Česká republika.* [online] Zveřejněno 2014-01-01. Cit. 2020-04-02 Dostupné z: <https://www.pojistenicizincu.cz/pojistne-podminky-uniqa.pdf>
19. ИНТЕРФАКС.РУ. *Что такое ЧС, ЧП, самоизоляция и карантин.* [online] Zveřejněno 2014-04-06. Cit. 2020-04-25 Dostupné z: <https://www.interfax.ru/chto-takoe-chs-chp-samoizolyacziya-i-karantin.html>

Ostatní zdroje excerpovaného materiálu

Publicistické texty

CZECHRADIO.CZ. *Чешская компания ЧЕЗ (ČEZ) купит украинские энергокомпании.* Либор Кукал. [online] Zveřejněno 2006-01-05. Cit. 2020-04-04. Dostupné z: <https://www.radio.cz/ru/rubrika/novosti/cheshskaya-kompaniya-chez-cez-kupit-ukrainskie-energokompanii>

LIVE JOURNAL.RU. VARLAMOV.RU. *Кому мудаки помогают эпидемии СПИДа в России.* [online] Zveřejněno 2016-11-03. Cit. 2020-04-03 Dostupné z: <https://varlamov.ru/2052568.html>

PITER.TV. *В США обновили список симптомов коронавируса.* [online] Zveřejněno 2020-04-24. Cit. 2020-04-24. Dostupné z: https://piter.tv/event/V_SShA_obnovili_spisok_simptomov_koronavirusa/

RBC.RU. *ЦБ подготовил первый официальный прогноз падения ВВП России в 2020 году.* [online] Zveřejněno 2020-04-24. Cit. 2020-04-27. Dostupné z: <https://www.rbc.ru/economics/24/04/2020/5ea19aff9a7947282c785981>

ГЛАВРУХ.РУ. *Когда невозможно получить вычет по НДС.* [online] Zveřejněno 2020-04-27. Cit. 2020-04-27. Dostupné z: <https://www.glavbukh.ru/art/99687-kogda-nevozmojno-poluchit-vychet-po-nds>

МЕДУЗА.РУ. *Чехия первой из стран ЕС открыла границы для выезда за рубеж.* [online] Zveřejněno 2020-04-24. Cit. 2020-04-24. Dostupné z: <https://meduza.io/news/2020/04/24/chehiya-pervoy-iz-stran-es-otkryla-granitsy-dlya-vyezda-za-rubezh>

ТАСС.РУ. *ТПП поддержала инициативу единого экономического пространства от Лиссабона до Владивостока.* Zveřejněno 2019-05-28. [online] Cit. 2020-02-04 Dostupné z: <https://tass.ru/ekonomika/7898333>

УНИАН. NET. *Евросоюз объявил “высокий” уровень риска из-за коронавируса.* [online] Zveřejněno 2020-03-02. Cit. 2020-04-01 Dostupné z: <https://www.unian.net/health/worldnews/10898141-evrosoyuz-obyavil-vysokiy-uroven-riska-iz-za-koronavirusa.html>

ČTK.CZ. *Z fondů EHP a Norska půjde na podporu kultury 870 milionů korun.* Zveřejněno 2019-05-28. [online] Cit. 2020-02-04 Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/z-fondu-ehp-a-norska-pujde-na-podporu-kultury-870-milionu-korun/1761241>

FDRIVE.CZ. *ČEZ spustil registrační formulář pro přechod na nové nabíjecí tarify.* Patrik Svatoš. [online] Zveřejněno 2020-04-24. Cit. 2020-04-24. Dostupné z: <https://fdrive.cz/clanky/cez-spustil-registracni-formular-pro-prechod-na-nove-nabijeci-tarify-5295>

HALO.CZ. *Osobně jsem pro rozpuštění všech vojenských bloků.* Otakar Jiří Mika. [online] Zveřejněno 2020-04-20. Cit. 2020-04-25 Dostupné z: <http://www.halonoviny.cz/articles/view/53528347>

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY.CZ. *Vylepšení rozpočtu přes vratky DPH neprošlo. S tím padlo i slíbené vracení daní přes internet.* Jan Prokeš. [online] Zveřejněno 2020-04-23. Cit. 2020-04-27. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-66754550-vylepseni-rozpocetu-pres-vratky-dph-neproslo-s-tim-padlo-i-slibene-placeni-dani-pres-internet>

IROZHLAS.CZ. *Teplota, slunce a vlhkost koronavirus oslabují, zjistili experti v USA. Varují před Trumpovým nápadem.* [online] Zveřejněno 2020-04-24. Cit. 2020-04-24.

Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/koronavirus-usa-trump-teplo-slunce-vlhkost_2004240658_pj

MÍSTNÍ KULTURA.CZ. *Připravenost občanské společnosti na aktuální výzvy podpoří Norské fondy částkou 110 milionů korun.* Jana Taušová. [online] Zveřejněno 2020-04-02. Cit. 2020-04-02 Dostupné z: <http://www.mistnikultura.cz/pripravenost-obcanske-spolecnosti-na-aktualni-vyzvy-podpori-norske-fondy-castkou-110-milionu-korun>

NOVINKY.CZ. *Koronavirus stáhne Německo do těžké recese, čekají ekonomové.* [online] Zveřejněno 2020-04-24. Cit. 2020-04-27. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/koronavirus/clanek/koronavirus-stahne-nemecko-do-tezke-recese-cekaji-ekonomove-40319817>

REFLEX.CZ. *Jak se daří Evropské unii v době epidemie aneb EU živa, nebo mrtvá?* Petr Sokol. [online] Zveřejněno 2016-04-20 Cit. 2020-04-05 Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/komentare/100882/jak-se-dari-evropske-unii-v-dobe-epidemie-aneb-eu-ziva-nebo-mrtva.html>

VÍMVÍC.CZ. *Co je SEPA platba a jak dlouho trvá?* Zveřejněno 2019-05-28. [online] Cit. 2020-02-04 Dostupné z: <https://www.vimvic.cz/clanek/sepa-platba>

Administrativní texty

ICQC.COM. *Директива 2014/30/eu маркировка се сертификат электромагнитная совместимость технических средств ес декларации соответствия.* [online] Zveřejněno 2016-04-20 Cit. 2020-04-05 Dostupné z: <https://www.icqc.eu/index.php?choosed=ru/certifikacija-ce/ehlektromagnitnaya-sovmestimost-sertifikat>

SBERBANK. ТАРИФ БАНКА. ФИЗИЧЕСКИЕ ЛИЦА. РУ [online] Cit. 2020-02-04 Dostupné z: https://www.sberbank.cz/-/media/files/sberbankcz/sazebnik/ru/sazebnik_pi_ru.pdf

ИНСТРУКЦИЯ ПО ХИМИОПРОФИЛАКТИКЕ ТУБЕРКУЛЕЗА У ВЗРОСЛЫХ БОЛЬНЫХ. *Нормативно правовые документы. Государственное казенное учреждение здравоохранения Пермского края «Пермский краевой центр по профилактике и борьбе со СПИД и инфекционными заболеваниями» 2ВИЧ.* [online]

Zveřejněno 2016-03-19. Cit. 2020-04-02 Dostupné z: http://aids-centr.perm.ru/images/7/documents/him_prof_instr.pdf

КОНСУЛЬТАТПЛЮС.РУ. *Налоговый кодекс Российской Федерации, часть вторая. Глава 21 налог на добавленную стоимость.* [online] Cit. 2020-02-04 Dostupné z: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=351231&fld=134&dst=100009,0&rnd=0.8952812440857663#02512231904990587>

МИНИСТЕРСТВО ИНОСТРАННЫХ ДЕЛ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ: Двусторонние договоры. СОГЛАШЕНИЕ МЕЖДУ ПРАВИТЕЛЬСТВОМ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ И ПРАВИТЕЛЬСТВОМ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ О НЕКОТОРЫХ МЕРАХ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ПАРАЛЛЕЛЬНОЙ РАБОТЫ ЕДИНОЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ И ОБЪЕДИНЕННОЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ. [online] Zveřejněno 2012-02-02. Cit. 2020-04-02 Dostupné z: https://www.mid.ru/foreign_policy/international_contracts/2_contract/-/storage-viewer/bilateral/page-1/44914?_storageviewer_WAR_storageviewerportlet_advancedSearch=false&_storageviewer_WAR_storageviewerportlet_keywords=%D0%B5%D1%8D%D0%BF&_storageviewer_WAR_storageviewerportlet_fromPage=search&_storageviewer_WAR_storageviewerportlet_andOperator=1

ФЕДЕРАЛЬНАЯ СЛУЖБА ГОСУДАРСТВЕННОЙ СТАТИСТИКИ. *Валовой внутренний продукт. Внутренние данные.* [online] Cit. 2020-02-04 Dostupné z: <https://www.gks.ru/accounts?print=1>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD.CZ. *Hrubý domácí produkt (HDP) metodika.* [online] Cit. 2020-02-04 Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produk_t_-hdp-

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Smlouva mezi Českou republikou a Ruskou federací o přátelských vztazích a spolupráci.* [online] Zveřejněno 1993-08-25 Cit. 2020-04-05 Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t1382_00.htm

SBERBANK. SAZEBNÍK POPLATKŮ. OBČANÉ. CZ [online] Cit. 2020-02-04 Dostupné z: https://www.sberbank.cz/-/media/files/sberbankcz/sazebnik/cz/sazebnik_pi_cz.pdf

ÚŘEDNÍ VĚSTNÍK EVROPSKÉ UNIE L103. *Právní předpisy*. Ročník 93. [online]
Zveřejněno 2020-04-03. Cit. 2020-04-04 Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2020:103:FULL&from=CS>

ZÁKONYPROLIDI.CZ. *Zákon č. 235/2004 Sbírky*. [online] Cit. 2020-02-04 Dostupné z:
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-235#cast1-hlava2>

Příloha

Slovník zkratk exerpovaného materiálu

Slovník obsahuje výčet iniciálových zkratk, se kterými jsme se setkali při excerpci materiálu v administrativních a publicistických textech. Zkratky jsme tematicky rozdělili na propriální a apelativní skupinu na základě abecedního řazení. Na prvním místě vždy stojí ruská iniciálová zkratka a pod ní je původní slovní spojení a naproti tomu uvádíme český ekvivalent. Pro ověřování českých ekvivalentů pro ruské iniciálové zkratky jsme nejčastěji využívali zkratkového slovníku *ZKRATKY.CZ*.

Propriální iniciálové zkratky

БПВ Бюро по правовым вопросам	-
ВОЗ Всемирная организация здравоохранения	WHO Světová zdravotnická organizace
ВОИС Бюро по вопросам этики	OGE Úřad pro vládní etiku
ВТО Всемирная торговая организация	WTO Světová obchodní organizace
ВЦИОМ Всероссийский центр по изучению общественного мнения	CVVP Centrum pro výzkum veřejného mínění
ДРК Демократическая Республика Конго	-
ЕК Европейская комиссия	EK Evropská komise
ЕОУС Европейское объединение угля и стали	ESUO Evropské společenství uhlí a oceli
ЕС Европейский союз	EU Evropská unie
ЕЭП Европейское экономическое пространство	ЕНП Evropský hospodářský prostor
ЕЭС Европейское экономическое сообщество	EHS Evropské hospodářské společenství
ИГ Исламское государство	-
КНДР Корейская Народно-Демократическая Республика	KLDR Korejská lidově demokratická republika
МАДЖ Министерство Афганистана по делам женщин	-

МВД Министерство внутренних дел Российской Федерации	- Ministerstvo vnitra Ruské federace
МВФ Международный валютный фонд	MMF Mezinárodní měnový fond
МГИМО Московский государственный институт международных отношений	MGIMO Státní institut mezinárodních vztahů v Moskvě
МИД Министерство иностранных дел	MZV Ministerstvo zahraničních věcí
ОАЭ Объединённые Арабские Эмираты	-
ООН Организация объединенных наций	OSN Organizace spojených národů
ПАСЕ Парламентская ассамблея Совета Европы	-
ППО Положение о правах и обязанностях	PPP Prohlášení o právech a povinnostech
РВС Родительское Всероссийское Сопротивление	-
РНКБ Российский национальный коммерческий банк	RNKB Ruská národní komerční banka
РПЦЗ Русская православная церковь за границей	RPCvZ Ruská pravoslavná církev v zahraničí
РФ Российская Федерация	RF Ruská federace
СВПД Совместный всеобъемлющий план действий	-
СНГ Содружество независимых государств	SNS Společenství nezávislých států
СПС Союз правых сил	SPS Svaz pravicových sil
СФ Совет федерации	- Rada federace
США Соединённые Штаты Америки	USA Spojené státy americké
ТВЭЛ Топливная компания «ТВЭЛ»	TVEL Ruská státní firma
УБНМ Управление по борьбе с нелегальной миграцией	-
УБНМ Управление по борьбе с нелегальной миграцией	-
ХХС Храм Христа Спасителя	- Katedrála Krista Spasitele
ЦАР Центральноафриканская Республика	-

ЦБ РФ Центральный банк российской федерации	- Centrální banka ruské federace
ЦИК Центральная избирательная комиссия Российской федерации	-
ЦРУ Центральное разведывательное управление	-
ЦРУ Центральное разведывательное управление	-
ЧЕЗ Чешская компания ЧЕЗ	ČEZ České energetické závody
ЧКК Чешский Красный Крест	ČČK Český červený kříž
ЧСА Чешские авиалинии	ČSA České aerolinie
ЧТА Чешское телеграфное агенство	ČTK Česká tisková kancelář
ЮНЕСКО Организация Объединённых Нации по вопросам образования, науки и культуры	UNESCO Organizace spojených národů pro vzdělání, vědu a kulturu
ЮНИСЕФ Детский фонд Организации Объединенных Наций	UNICEF Dětský fond organizace spojených národů
-	ACCA Asociace certifikovaných účetních
- Министерство труда и социальной защиты Российской Федерации	MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
-	Člen EP Poslanec Evropského parlamentu

Apelativní iniciálové zkratky

АЗС Автомобильная заправочная станция	ČS Čerpací stanice
АЭС Ядерная электростанция	JE Jaderná elektrárna
БПВ Бюро по правовым вопросам	-
ВВП Валовый внутренний продукт	HDP Hrubý domácí produkt
ВВС Военно-воздушные силы	- Vzdušné síly Armády České republiky
ВИЧ Вирус иммунодефицита человека	HIV Virus lidské imunitní nedostatečnosti
ВКО Воздушно-космическая оборона	VKO Vzdušná a kosmická obrana
ВНЖ Вид на жительство	- Povolení k trvalému pobytu
ВПЛ	-

Внутренне перемещённые лица	
ВПЛ Внутренне перемещённые лица	-
ГЭС Гидроэлектростанция	- Vodní elektrárna
ДТП Дорожно транспортное преступление	- Dopravní nehoda
ЕК Европейская комиссия	ЕК Evropská komise
ЕЭГ Единый государственный экзамен	- Státní maturitní zkouška
ЗАГЗ Запись актов гражданского состояния	- Matriční úřad Olomouc
ИМТ Индекс массы тела	ВМІ Index tělesné hmotnosti
ИП Индивидуальный предприниматель	OSVČ Osoba samostatně výdělečně činná
ЛГБТИ Лесбиянки, геи, бисексуалы, трансгендеры и интерсексы	-
МРОТ Минимальный размер оплаты труда	- Minimální mzda
НДС Налог на добавленную стоимость	DPH Daň z přidané hodnoty
НКО Некоммерческие организации	-
НКО Негосударственная некоммерческая организация	NNO Nestátní nekomerční organizace
ОАЭ Объединённые Арабские Эмираты	-
ОИМ Острый инфаркт миокарда	ІМ Infarkt myokardu
ОМС Обязательное медицинское страхование	VZP Všeobecné zdravotní pojištění
ПМП Первая медицинская помощь	LSPP Lékařská služba první pomoci
ПДД Правила дорожного движения	- Pravidla silničního provozu
ПЦР Полимеразная цепная реакция	PCR Polymerázová řetězová reakce
СМИ Средства массовой информации	- Masové sdělovací prostředky
СПИД Синдром приобретённого иммунного дефицита	AIDS Syndrom získaného selhání imunity
СУГ Сниженные углеводородные газы	LPG Zkapalněný ropný plyn
ТБ Туберкулез	TBC Tuberkulóza
ТЦ Торговый центр	OC Obchodní centrum

УЗИ Ультразвуковое исследование	UZ Ultrazvukové vyšetření
ЧМТ Черепно-мозговая травма	- Otřes mozku
ЧП Чрезвычайное положение	-
ЧС Чрезвычайная ситуация	-
CDW Покрытие на случай ДТП	CDW Havarijní pojištění
DACA Отложенные меры в отношении детей-иммигрантов	-
FTC Федеральная торговая комиссия	FTC Federální obchodní komise
-	NKI Nejvyšší kontrolní úřady
-	ERF Evropské rozvojové fondy
- Общественный коммунальный транспорт	MHD Městská hromadná doprava